

Souhrnná teritoriální informace Jihoafrická republika

Zpracováno a aktualizováno zastupitelským
úřadem ČR v Pretorii ke dni 28.12.2009

Seznam kapitol souhrnné teritoriální informace:

1. Základní informace o teritoriu
2. Vnitropolitická charakteristika
3. Zahraničně-politická orientace
4. Ekonomická charakteristika země
5. Finanční a daňový sektor
6. Zahraniční obchod země
7. Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR
8. Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu
9. Investiční klima
10. Očekávaný vývoj v teritoriu

1. Základní informace o teritoriu

1.1. Oficiální název státu

- Jihoafrická republika (Republic of South Africa)

1.2. Rozloha

- 1 221 037 km²

1.3. Počet obyvatel, hustota na km², podíl ekonomicky činného obyvatelstva

Počet obyvatel:

- 46,9 mil. (odhad 2005)

Hustota na km²:

- 38,41 obyvatel

Podíl ekonomicky činného obyvatelstva:

- 18,5 mil. (začíná klesat z důvodu pandemie AIDS v zemi, která zasahuje především tuto část obyvatelstva)

1.4. Průměrný roční přírůstek obyvatelstva a jeho demografické složení

- 1,31 %

1.5. Národnostní složení

- 77 % původní africké obyvatelstvo
- 11 % běloši
- 9 % míšenci
- 2,4 % Asiaté

1.6. Náboženské složení

- 80 % křesťané (z toho nejpočetnější Africká nezávislá církev AIC 26 %, holandské reformované církve 16 %, římskokatolická církev 12 %)
- 15% tradiční africké kultury
- židé 2,3 %
- hinduisté 1,4 %
- muslimové 1,3 %

1.7. Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

- angličtina
- afrikánština

- isiNdebele, isiXhosa
- isiZulu
- Sependi
- Sesotho
- Setswana
- siSwati
- Tschivenda a Xitsonga

Přestože je angličtina dle frekvence používání až na 4. místě (po zulštině, afrikánštině a sesotštině), považuje se všeobecně za základní.

1.8. Administrativně správní členění země, hlavní město a další velká města

9 provincií:

- Eastern Cape
- Free State
- Gauteng
- KwaZulu-Natal
- Mpumalanga
- North West Province
- Northern Cape
- Limpopo
- Western Cape

Hlavní město:

Pretoria (nově městskou radou přejmenována na Tshwane - je součástí spolu s dalšími městskými celky metropolitního celku City of Tshwane) - sídlo prezidenta a vlády - 2,2 mil. obyvatel

Cape Town (Kapské Město) - sídlo parlamentu

Bloemfontein - sídlo Nejvyššího soudu

Další významná města:

- Johannesburg - hospodářské a bankovní centrum země
- Durban - hlavní obchodní přístav
- Port Elizabeth - průmyslové regionální centrum

1.9. Peněžní jednotka a její členění, používání jiných měn

1 jihoafrický rand (ZAR) - 100 cents (centů)
kurz k 17. 11. 2009 - 7,44 ZAR/1 USD

Měna ZAR je částečně směnitelná podle čl. 8, Dohody MMF, od roku 1973, pro zahraniční transakce ve zboží a službách, omezení se aplikují na některé kapitálové pohyby a převody (hlavně u rezidentů). Centrální banka South African Reserve Bank (SARB) provádí přísný devizový režim a ve vnitrostátním peněžním styku se používá výhradně ZAR. V mezinárodním obchodě se převážně používá americký dolar, Euro a anglická libra.

1.10. Státní svátky, obvyklá pracovní a prodejní doba

Přehled státních svátků

1. ledna	New Year Day	16. června	Youth Day
21. března	Human Rights Day	9. srpna	National Womens Day
Velký pátek	Good Friday	24. září	Heritage Day
Pondělí velikonoční	Family Day	16. prosince	Day of Reconciliation
27. dubna	Freedom Day	25. prosince	Christmas Day
1. května	Workers Day	26. prosince	Day of Goodwill

Pokud státní svátek připadne na neděli, následující pondělí je volným dnem.

Obvyklá pracovní doba je od 8:00 do 16:30 s přestávkou na oběd. Obchody jsou otevřeny většinou od 9:00 do 17:30, některé obchody s prodlouženou nebo 24-hodinovou pracovní dobou jsou otevřeny déle (je jich velmi málo). O víkendu je většina obchodů otevřena v sobotu do 15:00, některé obchody jsou otevřeny i v neděli do 13:00. Banky jsou otevřeny ve všední dny od 9:00 do 15:30 hod., v sobotu do 11:00 hod.

1.11. Místní zvyklosti důležité pro obchodní kontakty

- Bezpečnostní situace v JAR není příliš příznivá. Je nutno počítat s vysokou mírou kriminality, zejména v centrech větších měst. Především se nedoporučují návštěvy sídlišť černošského obyvatelstva, procházky v osamělých místech a v centrech měst v podvečerních a večerních hodinách. Rozhodně se nedoporučuje používat "sběrné taxíky", což jsou mikrobusy jezdící po pravidelných trasách, které používají výhradně obyvatelé černé pleti. Turisté jsou obvyklým cílem násilné trestné činnosti, proto je vhodné na sebe neupozorňovat např. viditelně nošenými kamerami nebo nahlížením do turistických průvodců a map. Případné ztráty lze podstatně snížit tím, že místo hotovosti budou turisté používat při placení úvěrové karty a doklady a letenky budou mít uloženy na bezpečném místě (bezpečnostní schránky v hotelu).
- Veřejná doprava tak, jak ji známe v ČR, v JAR prakticky neexistuje. Ve velkých městech je sice řada autobusových linek (v Pretorii, Johannesburgu), avšak na stanicích nejsou vyvěšeny jízdní řády a cizincům se nedoporučuje tyto autobusy používat. Dálkové autobusy lze bezpečně použít, pokud jsou provozovány renomovanou firmou, např. Greyhound, Intercap a TransLux. Použití příměstské vlakové dopravy je velice nebezpečné. Nedoporučujeme používat běžné vlakové linky. Relativně bezpečné jsou pouze luxusní vlaky (určené pro turisty), avšak cena jízdenky z Pretorie do Kapského Města při použití zvláštních vlaků Blue Train, nebo Rovos Rail představuje několikanásobek ceny letenky.
- Při cestách autem se doporučuje držet hlavních cest. Cestovat vždy jen v uzamčeném autě, okna auta spouštět jen do poloviny. Nedoporučuje se zastavovat na opuštěných místech. Pro oddech a občerstvení je vhodné využívat čerpacích stanic pohonných hmot. Rovněž není bezpečné zastavovat stopařům nebo u auta s poruchou (ta může být velmi často fingovaná).
- Nedoporučuje se koupání ve stojatých vodách s ohledem na výskyt bilharzie. Při cestách do Krugerova národního Parku, případně jiných míst na severovýchodě země, je nutno se, zejména v období dešťů (říjen - duben), vybavit účinným doporučeným antimalarikem, které je třeba vždy užívat ve spojení s repelentem. Vzhledem ke značné intenzitě slunečního záření je nezbytné používání opalovacích krémů s vysokým ochranným faktorem (20 a více).
- V JAR přibývá denně nejméně 1500 HIV pozitivních osob. Vysoké procento populace je nakaženo i pohlavními chorobami a TBC. Doporučujeme zvýšenou opatrnost, zejména při styku s krvácivými poraněními.

1.12. Podmínky využívání místní zdravotní péče českými občany a občany EU

Zdravotnictví v JAR je na poměrně vysoké úrovni, je však značný rozdíl mezi státními zdravotnickými zařízeními s bezplatnou nebo velmi levnou péčí a soukromými zdravotnickými zařízeními, kde jsou ceny

lékařského ošetření značně vysoké. Dohoda o bezplatné lékařské péči mezi ČR a JAR neexistuje. Z tohoto důvodu doporučujeme českým občanům cestujícím do JAR uzavřít cestovní přípojištění na úhradu léčebných výdajů.

1.13. Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Požadované doklady pro vstup českých občanů na území JAR:

Cestovní pas platný po celou dobu pobytu v JAR, ve kterém je dostatek volných stránek na víza (1 vízum - 2 strany). Pokud hodlá český turista řídit v JAR automobil, vyžaduje se mezinárodní řidičský průkaz požadovaný JAR. Při vstupu na území JAR se vyplňuje vstupní celní dotazník, který dostanou turisté přímo v letadle.

Víza:

V dubnu 2003 byla zrušena pro občany ČR vízová povinnost vztahující se na držitele všech druhů cestovních dokladů pro pobyt v JAR do 90 dnů za turistickým nebo tranzitním účelem. Tato doba může být při vstupu do země imigračními úředníky omezena, proto se doporučuje si tuto okolnost na vstupním štítku vylepovaném do cestovního dokladu pečlivě ověřit. Doporučuje se před cestou ověřit u zastupitelského úřadu Jihoafrické republiky, zda se podmínky pro přicestování nezměnily.

Celní předpisy:

Povolené množství zboží, které si turista může dovést do JAR pro svou osobní potřebu je následující:

- 400 ks cigaret 1 l destilátu
- 50 ks doutníků či cigár 50 ml parfému
- 250 g tabáku 250 ml toaletní vody
- 2 l vína dárky do hodnoty 500 ZAR (cca 50 USD)

Do Jihoafrické republiky je zakázáno dovážet živé rostliny, rovněž platí zákaz jejich vývozu. Dále je zakázán dovoz masa a masných výrobků. Povolen je dovoz domácích zvířat pokud se jejich dovozce prokáže mezinárodním očkovacím průkazem, povinná je však šestiměsíční karanténa. I zde však existují výjimky, které musí být projednány individuálně. Rovněž platí přísný zákaz sběru a vývozu živých zvířat.

Při příletu do země z oblastí výskytu žluté zimnice (sem spadá např. řada afrických států) jihoafrické úřady na letišti vyžadují potvrzení, že cestovatel byl očkovan proti žluté zimnici (mezinárodní očkovací průkaz).

Povinná směna valut v JAR není zavedena. Na hraničních přechodech do JAR se nevyžaduje prokazování výše finančních prostředků na dobu pobytu.

1.14. Oblasti se zvýšeným rizikem pro cizince – vhodnost návštěvy s ohledem na politickou či jinou situaci v zemi

Nebezpečné oblasti z hlediska vnitropolitických nepokojů v JAR neexistují. Nedoporučuje se však z bezpečnostních důvodů jezdit bez doprovodu místních lidí, znalých situace, do čtvrtí obývaných původním černošským obyvatelstvem a do černošských slumů, kde se mohou ve zvýšené míře vyskytovat nelegální přistěhovalci a kriminální osoby, jako např. v centru Johannesburgu ve čtvrti Hillbrow, ale i v jiných městech.

1.15. Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu (včetně generálních či honorárních konzulátů) – popis spojení z letiště a z centra města

Adresa ZÚ ČR:

Velvyslanectví České republiky (Embassy of the Czech Republic)

936 Pretorius Street, Arcadia, Pretoria
Poštovní adresa: P.O.Box 13671, Hatfield 0028, Pretoria
Tel: 0027-12-430 3601, 431 2380
Fax: 0027-12-430 2033
E-mail: pretoria@embassy.mzv.cz
Web: www.mzv.cz/pretoria
Velvyslanec: Ing. Martin Pohl

Obchodně ekonomický úsek (přímé kontakty):
vedoucí obchodně ekonomického úseku: Mgr. Vratislav Vajnar
Tel: 0027-12-431 2385
E-mail: Commerce_Pretoria@mzv.cz

Země akreditace: JAR, Namibie, Botswana, Svazijsko, Lesotho, Mauricius

ZÚ ČR se nachází cca. 55 km od mezinárodního letiště v Johannesburgu. Nutno jet po dálnici č. R 21 směr na Pretorii (Tshwane), po cca 35 km se odbočí na dálnici č. N 1 směr na sever -Pretoria East (Tshwane) a Pietersburg (Polokwane) po dalších 15 km se odbočí na dálnici č. N 4 - směr centrum Pretorie (Tshwane), která při vjezdu do města u hotelu Holiday Inn přechází v ulici Pretorius Str, kde po několika kilometrech na pravé straně sídlí ZÚ ČR (po přejetí světelné křižovatky - dle místních zvyklostí nazývané „robot“ s ulicí Hill).

Cesta z centra Johannesburgu je dlouhá cca. 60 km, ze čtvrti Sandton (obchodní a ekonomické centrum) cca. 50 km. Vždy je nutno se dostat automobilem na dálnici protínající Johannesburg č. M 1 směr na sever - Pretoria (Tshwane) a Pietersburg (Polokwane), která po několika kilometrech přechází v dálnici č. N 1, kterou se jede až do Pretorie (Tshwane). POZOR na křížení dálnic N 1 a N 14 je nutno sledovat dálnici N 1 směrem na Pretoria East a Pietersburg (Polokwane), protože dálnice N 14 jede do centra Pretorie (Tshwane) a příjezd na ZÚ ČR je mírně komplikovanější. Dále pokračovat z dálnice N 1 jak je uvedeno výše.

Adresa GK ČR:

Generální konzulát (Consulate General of the Czech Republic)

2 Fleetwood Av., Claremont 7700
Cape Town (Kapské Město)
Poštovní adresa: P.O.Box 44357, Claremont 7735
Tel: 0027-21-7979 835
Fax: 0027-21-7972 776
e-mail: capetown@embassy.mzv.cz

Generální konzul: Ing. Tomáš Pernický

Z mezinárodního letiště v Kapském Městě na Generální konzulát Kapské Město je nutno jet po Airport Approach Road na dálnici N 2 - směr Kapské Město centrum. Pokračovat po N 2 směrem do centra až na křížení se silnicí M 3 (Rhodes Drive). Zde odbočit vlevo na M 3 a pokračovat s ní (postupně mění jméno - Rhodes Drive, Union Avenue, Paradise Road) až na světelnou křižovatku (robot) se Struben Road, zde zabočit vlevo do Struben Rd a dále opět vlevo do Sidmouth Avenue a pokračovat až do Fleetwood Avenue.

Z centra Kapského Města je nutno se dostat na dálnici N 2, která v centru prakticky začíná, a jet směrem na letiště až na křížení se silnicí M 3 (Rhodes Drive) a pokračovat po M 3 a dále, jak je uvedeno výše.

1.16. Kontakty na zastoupení ostatních českých institucí (Česká centra, CzechTrade, CzechInvest, CzechTourism)

Instituce Česká centra, Czech Trade, CzechInvest atd. nejsou zastoupeny.

Czech - South African Chamber of Commerce

P.O.Box 6242
Dunswart 1508
Tel: 0027-11-894 32 51
Fax: 0027-11-894 51 35
e-mail: challenge@absamail.co.za

Reprezentant pro JAR: p. Luboš (Lou) Křížek

1.17. Praktická telefonní čísla v teritoriu (záchranka, dopravní policie, požárníci, infolinky apod.)

Tísňové volání:

- Pevná linka
- Tel. č. 10 177 - záchranná služba a hasiči
- Tel. č. 10 111 - policie

Mobilní telefon (všichni operátoři JAR)

- Tel. č. 112 - operátor přepojí na policii, záchrannou službu nebo hasiče.

1.18. Internetové informační zdroje

Ministerstvo obchodu a průmyslu JAR - základní informace o investičních možnostech v JAR

www.thedti.gov.za

1.19. Adresy významných institucí

2. Vnitropolitická charakteristika

2.1. Stručná charakteristika politického systému

Státní správa je třístupňová - centrální vláda, provinční vlády a místní orgány. Parlament se skládá ze dvou komor - Národní shromáždění (podle Ústavy má 350 až 400 poslanců zvolených systémem poměrného zastoupení) a Národní rada provincií (54 stálých představitelů a 36 zvláštních představitelů), která reprezentuje provinční orgány. Volby do Parlamentu se konají každých 5 let, poslední proběhly 14. dubna 2004, nové volby se uskutečnily v první polovině roku 2009. Poslední volby do provinčních a místních orgánů se konaly 1. března 2006. Prezidenta volí ze svých členů Parlament. Prezident zároveň stojí v čele vlády, ta se dále skládá z viceprezidenta a ministrů (všichni z řad členů Parlamentu - pouze 2 ministři mohou být mimoparlamentní). Každá provincie má svůj legislativní orgán (podle provincie 30 - 80 členů) a Výkonnou radu složenou z premiéra a řady členů (různý počet).

K hlavním politickým stranám patří:

- Africký národní kongres (ANC)
- Demokratická aliance (DA) - největší opoziční strana
- Strana svobody INKATHA (IFP)
- Spojené demokratické hnutí (UDM)
- Nezávislí demokraté (ID)
- Nová národní strana (NNP)
- Africká křesťansko-demokratická strana (ACDP)
- Svobodná fronta plus (FFP)
- Panafrický kongres (PAC)
- Spojená křesťansko-demokratická strana (UCDP)
- Menšinová fronta (MF)
- Azanská organizace lidu (Azapo)

Vládu JAR sestavil po volbách v roce 1994 prezident Mbeki z členů koalice ANC s odborovou ústřednou COSATU a Jihoafrickou komunistickou stranou SACP a dále NNP. ANC také vládne ve všech 9 provinciích, koalice ANC a NNP vládne v provincii Western Cape a v provincii KwaZulu-Natal vládne ANC v koalici s IFP. Současná politická scéna v JAR je tak v celostátním i v regionálním měřítku nadále bezpečně ovládána ANC, v Parlamentu drží ANC více než 2/3 většinu, což jí dokonce teoreticky umožňuje provádět změny v ústavě.

Koncem června 2005 došlo ve vládě k zásadní změně, když tehdejšího viceprezidenta J. Zumu, který byl vyšetřován ve věci korupčního skandálu, nahradila v této funkci pí P. Mlambo-Ngcuka, dřívější ministryně nerostných surovin a energetiky. Tuto pak ve vládě nahradila bývalá náměstkyně ministra obchodu a průmyslu pí L. Hendricks.

Dalším podstatným milníkem pro fungování vlády byl stranický kongres ANC v prosinci 2007, na kterém byl do čela ANC zvolen právě J. Zuma, který tak vystřídal T. Mbekiho. Od této chvíle začalo v zemi dvojvládí, neboť vrcholný představitel státu neměl oporu u vládnoucí strany. Viditelné i skryté rozpory mezi prezidentem Mbekim a stranickým vedením ANC v čele s J. Zumou vyvrcholily rozhodnutím vedení ANC, kterým byl v září 2008 Thabo Mbeki vyzván k odstoupení z funkce prezidenta. Mbeki tak učinil 21. září a již 25. září byl novým prezidentem JAR zvolen Kgalema Motlanthe, který je zároveň místopředsedou ANC. Motlanthe vzápětí jmenoval novou vládu. Prezident má za úkol dovést zemi k řádným parlamentním volbám v roce 2009. Předpokládá se, že po těchto volbách se novým prezidentem JAR stane J. Zuma.

2.2. Hlava státu (jméno, kompetence)

Do 21. září 2008: Thabo Mbeki, nar. 18. června 1942, prezident od 16. června 1999.

Do 2. května 2009: Kgalema Motlanthe, nar. 19. července 1949, prezident od 25. září 2008

Od 6. května 2009: Jacob Zuma, nar. 12. dubna 1942

2.3. Složení vlády

Prezident	J. Zuma
Viceprezident	K. Motlanthe
Ministryně mezinárodních vztahů a spolupráce	M. Nkoana-Mashabane
Ministryně obrany a vojenských veteránů	L. Sisulu
Ministr financí	P. Gordhanl
Ministr kooperativního vládnutí a tradičních záležitostí	S. Shiceka
Ministr dopravy	S. J. Ndebele
Ministryně sociálního rozvoje	E. Molewa
Ministryně veřejných podniků	B. Hogan
Ministr komunikací	S. Nyanda
Ministr veřejné správy a administrativy	R. Baloyi
Ministr práce	M. M. S. Mdladlana
Ministr veřejných prací	G. Q. M. Doidge
Ministr státní bezpečnosti	S. Cwele
Ministr zdravotnictví	A. Motsoaledi
Ministr v úřadu prezidenta: Národní plánovací komise	T. Manuel
Ministryně vězeňské správy	N. Mapisa-Nqakula
Ministr lidských osad	T. Sexwale
Ministr policie	E. N. Mthethwa
Ministr spravedlnosti a ústavního vývoje	J. Radebe
Ministryně základního vzdělávání	A. Motshekga
Ministryně umění a kultury	L. Xingwana
Ministr sportu a rekreace	M. Stofile
Ministryně vod a životního prostředí	B. Sonjica
Ministr obchodu a průmyslu	R. Davies
Ministryně vědy a technologií	N. Pandor
Ministryně energetiky	D. Peters
Ministryně vnitra	N. Dlamini-Zuma
Ministr turismu	M. van Schalkwyk
Ministryně zemědělství, lesů a rybníkářství	T. Joemat-Pettersson
Ministr ekonomického rozvoje	E. Patel
Ministr vyššího vzdělávání a výcviku	B. Nzimande
Ministryně nerostných zdrojů	S. Shabangu
Ministr pro rozvoj venkova a pozemkovou reformu	G. Nkwinti
Ministryně žen, dětí a postižených lidí	N. Mayende-Sibiya
Ministr v úřadu prezidenta:	C. Chabane

3. Zahraničně-politická orientace

3.1. Členství v mezinárodních organizacích a regionálních uskupeních

- OSN a její agentury (UNCTAD, UNESCO a pod.)
- Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD)
- Mezinárodní měnový fond (IMF)
- Britské společenství národů (Commonwealth)
- Světová organizace obchodu (WTO) - zakládající člen
- Světová celní organizace (WCO)
- Hnutí nezúčastněných (NAM)
- Africká unie (AU), která byla vyhlášena během summitu OAJ v Durbanu v červenci 2002
- Africká rozvojová banka (ADB)
- Nové partnerství pro africký rozvoj (NEPAD)
- Jihoafrická celní unie (SACU)
- Společná měnová oblast (CMU)
- Jihoafrické společenství rozvoje (SADC)
- Asociace pro regionální spolupráci zemí lemužících Indický oceán (IOR-ARC)

3.2. Účast země na mnohostranných smlouvách a dohodách

- Marakešská dohoda o založení WTO z 15. 4. 1994 a další dohody v rámci WTO
- Dohoda o SACU z 21. 10. 2002 (JAR, Botswana, Lesotho, Svazijsko a Namibie) - dosud nevstoupila v platnost, nebyla ratifikována všemi účastnickými zeměmi
- Mnohostranná měnová dohoda z 6.2.1992 (JAR, Lesotho, Svazijsko a Namibie) - smluvní úprava vztahů v rámci Společné měnové oblasti CMU
- Smlouva o založení SADC - JAR přistoupila v srpnu 1994
- SADC obchodní protokol z 9. 9. 1996 - předpokládá sjednání Dohody o volném obchodu
- Dohoda o volném obchodu (v rámci SADC) - vstoupila v platnost 1. 9. 2000 (pouze 11 členských zemí SADC - Botswana, Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namibie, JAR, Svazijsko, Tanzanie, Zambie a Zimbabwe, neúčastní se Angola, Demokratická republika Kongo a Seychely).
- Dohoda z Cotonou mezi EU a zeměmi ACP (Afrika, Karibská oblast a Pacifická oblast) z 23. 6. 2000, jejíž je JAR pouze členem s výhradami, je vyloučena z rozhodovacího procesu, netýkají se jí ustanovení o ekonomické a obchodní spolupráci. Je jí umožněna účast ve společných institucích Dohody a jihoafrické firmy se mohou účastnit dodávek financovaných na základě Evropského rozvojového fondu.
- Konvence o mezinárodním obchodě s ohroženými druhy fauny a flory (CITES)
- Dohoda o Mnohostranné investiční garanční agentuře (MIGA) - v rámci MMF

3.3. Přehled bilaterálních smluv s ČR (včetně data vstupu) – mimo smluv dle kap.7.1.

- Ujednání o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů (podepsáno 29. 10. 1991, vstoupilo v platnost 1.12.1991)
- Dohoda o letecké dopravě (podepsaná 16. 8. 1993, vstoupila v platnost 14. 9. 1993)
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství a potravinářského průmyslu (mezirezortní dohoda podepsaná v březnu 1995 a platná od data podpisu)
- Smlouva o zamezení dvojího zdanění (podepsaná v roce 1995, vstoupila v platnost 3. 12. 1997)
- Smlouva o ochraně investic (podepsaná v roce 1998, vstoupila v platnost 17. 9. 1999)

-
- Smlouva o spolupráci mezi ministerstvy obrany ČR a JAR (mezirezortní dohoda podepsána v roce 1999 a platná od data podpisu)
 - Dohoda o vzájemné pomoci v celních otázkách (vstoupila v platnost 15. 4. 2006)
 - Mezivládní dohoda o ekonomické spolupráci (podepsaná při příležitosti státní návštěvy prezidenta ČR v JAR 12. 12. 2006 - vstoupí v platnost po výměně nót o její ratifikaci v obou zemích)

4. Ekonomická charakteristika země

4.1. Zhodnocení hospodářského vývoje za minulý rok, předpověď dalšího vývoje

JAR je ekonomicky nejvýznamnější zemí Afriky, ačkoliv na tvorbě celosvětového HDP se podílí pouze 0,5 %. Význam jihoafrické ekonomiky v rámci afrického kontinentu je zřejmý z toho, že na ní připadá 23 % kontinentálního HDP a 21,2 afrického exportu, přestože zaujímá pouze 4 % plochy a tvoří 6 % populace kontinentu. V JAR se vyrobí víc než 50 % celkové energie kontinentu a připadá na ní téměř 60 % všech telefonních linek a cca 50 % internetových připojení. Také rozsah infrastruktury (železnice, silnice, přeprava zboží přes jihoafrické přístavy a letiště) mnohonásobně překračuje africký průměr. Velmi významnou roli hraje i finanční sektor, který je velmi silný a např. Johannesburgská burza cenných papírů (JSE) patří mezi 20 největších burz na světě.

Jihoafrická republika je často charakterizována jako motor rozvoje v Africe a to ve smyslu, že se všeobecně věří, že ekonomický růst v JAR má výrazný vliv na růst i v ostatních afrických zemích. Vychází se přitom z poměrně velké ekonomické síly JAR a z jejích rozšiřujících se a prohlubujících se vztahů s ostatními africkými ekonomikami. Vliv jihoafrické ekonomiky se projevuje několika způsoby - mezinárodním obchodem, investicemi, transferem technologií, ale i příkladem dobrého vládnutí nebo vedoucí úlohou v politických a ekonomických iniciativách kontinentu. SB a MMF odhadují, že ekonomický růst v JAR má pozitivní dopad na růst v dalších afrických zemích. Každý růst jihoafrické ekonomiky o 1% se odráží v ekonomickém růstu zbytku subsaharské Afriky o 0,5–0,75 %.

JAR je největším investorem v Africe. V letech 1998–2002 se jihoafrické přímé a portfolio investice rovnaly v průměru 5% HDP afrických zemí. Tento podíl byl výrazně vyšší u sousedních zemí, kde se investice JAR rovnaly 9-20% HDP těchto zemí. V roce 2002 tak byl procentuální poměr jihoafrických investic k HDP vybraných zemí následující:

- Mosambik 22 %
- Mauricius 15,6 %
- Lesotho 11,7 %
- Namíbie 10,1 %
- Svazijsko 5,3 %, ale např. Zimbabwe pouze 0,6 % a Nigérie 0,0 % (aktuálnější hodnoty než za rok 2002 nejsou k dispozici).

Významnými jihoafrickými investory do ostatních afrických zemí jsou především státní investiční společnost Industrial Development Corporation (IDC - má v 28 afrických zemí 89 projektů), státní a polostátní firmy, a to energetický koncern Eskom, provozovatel železniční dopravy Spoornet a výrobce vojenské a letecké techniky Denel, patří k největším zahraničním investorům do ostatních zemí Afriky. Ze soukromého sektoru jsou nejaktivnější firmy De Beers, která investuje do společných podniků s vládami afrických zemí na těžbu diamantů (Botswana, Namibie a další), a nadnárodní důlní společnost AngloAmerican (těžba drahých kovů a dalších nerostů).

Oproti roku 2006 tempo růstu HDP v roce 2007 stoupl, když HDP vzrostl o 5,3 %, což je nejlepší výsledek za poslední roky (v roce 2004 byl vykázan růst podle opravených výsledků 4,5 %) a očekává se udržování tempa růstu na úrovni 4,5 % v letech 2007 až 2010 a 6 % v letech 2010 až 2014. Ve druhém kvartále 2006 byl však oproti očekávání zaznamenán vyšší růst, a to o 5,1 %, ve III. kvartále meziroční tempo růstu HDP opět pokleslo na 4,7 % a ve IV. kvartále na pouhých 3,8 %. Meziroční nárůst v lednu 2008 byl 5,5% a to i přes výpadek v těžebním průmyslu.

Růst inflace včetně hypoték (CPIX) dosáhl v roce 2005 hodnoty 3,9 % v porovnání se 4,3 % v roce 2004 a 6,7 % v roce 2003. V roce 2006 byl především díky růstu cen pohonných hmot zaznamenán nárůst inflace CPIX, která dosáhla hodnoty 4,6 %. Rovněž v roce 2007 inflace rostla; v lednu 5,3 %, v únoru 4,9 %, v březnu 5,5 %, v dubnu 6,3 %, v květnu 6,4 %, v červnu 6,4 %, v červenci 6,5 %, v srpnu 6,3 %, v září 6,7%, v říjnu 7,3%, v listopadu 7,9% a v prosinci 8,6%, přičemž roční růst inflace byl 6,5%. Tento trend pokračuje i v roce 2008, kdy růst inflace je následující: v lednu 8,8%, v únoru 9,4% a v březnu již dosáhla 10,1%.

V roce 2007 došlo ke čtyřem změnám úrokové míry. Centrální banka SARB zvýšila v červnu 2007 sazbu o 0,5 % na 9,5 %, v srpnu 2006 o dalších 0,5 % na 10,00 %, v říjnu přišlo další zvýšení na 10,5% a poslední bylo v prosinci rovněž o 0,5% na 11,00% čímž se zvýšila prime rate bank na 14,5 %. V roce 2008 došlo zatím k jednomu zvýšení úrokové míry a to v dubnu o 0,5% na 11,5%. Prime rate bank se tak zvýšil na 15,00%.

Kurz randu (ZAR) oproti významnému posilování v předchozích letech - 2004 o 18 %, 2003 28 %, 2002 o 43 % vykázal určitý pokles. Počátkem ledna 2005 kurz činil 5,633 randu/1 USD a koncem prosince 2005 dosáhl hodnoty 6,32 za 1 USD. Počátkem roku 2006 opět posílil, avšak v průběhu září došlo ke značnému poklesu na dvouleté minimum 7,76 za 1 USD. V roce 2007 se kurz pohyboval mezi hodnotami 6,43 až 7,78 randu/1 USD. Počátkem roku 2008 se dostal ke hranici 8,00 randů za 1 USD a pětiletého minima dosáhl počátkem března, kdy byl kurz 8,12 randu za 1 USD. Od té doby počal rand opět zpevňovat a v současné době se pohybuje kolem 7,67 až 7,75 randu/1 USD. Předpovědi na zbytek roku 2008 se velice různí. Část ekonomů pod vlivem rozšiřujícího se schodku běžného účtu platební bilance (nyní 6,4 % HDP), omezení těžby surovin v důsledku energetické krize a vlivu růstu cen ropy očekává jeho další oslabení až na cca 7,9 až 8,15 za 1 USD. Jiní zase odhadují jeho ustálení na hodnotě 7,5 až 7,9 za 1 USD.

Díky relativně silnému randu také vzrostly hrubé zahraniční rezervy centrální banky SARB. V 2006 se devizové rezervy zvýšily o 125 mil. USD a v prosinci 2006 se zvýšily o dalších 664 mil. USD, čímž se celkové rezervy zvýšily na hodnotu 20,65 mld USD.

Řada ekonomů se shoduje v tom, že z dlouhodobého pohledu je vývoj HDP značně ovlivněn pandemií AIDS, protože může tato choroba do roku 2015 snížit počet ekonomicky aktivního obyvatelstva o 4 mil. ze současných 18,5 mil. Odhaduje se, že kvůli pandemii AIDS se sníží růst HDP ročně o 0,5 až 1 %.

Jedním z hlavních nepříznivých ukazatelů zůstává nezaměstnanost, která dle oficiálních jihoafrických statistik dosáhla v září 2006 hodnoty 27,3 % (mírný růst oproti září 2005 o 0,5 %). Podle mezinárodních metodik výpočtu nezaměstnanosti se však neustále pohybuje na hranici 40 %.

Jako jednu z priorit si vládní ekonomická politika klade za cíl zvýšit podíl vlastnictví původního černošského obyvatelstva (tzv. „historicky znevýhodnění Jihoafričané“) v ekonomických subjektech, a to ať privatizovaných státních podnicích, tak i existujících soukromých firmách. Tato politika se nazývá „Black Economic Empowerment“ (BEE) a její plnění je sledováno přímo úřadem prezidenta Mbekiho. V rámci této politiky byla v roce 2002 vydána „důlní charta“ v odvětví těžebního průmyslu a v roce 2003 „finanční charta“ v finančním sektoru. V roce 2004 byly vypracovány charty v odvětvích informačních a komunikačních technologií, zemědělství, stavebnictví a v sektoru vlastnických práv. Proces dále pokračuje i v roce 2007.

Jedná se v podstatě o politický pokus podporovat růst ekonomického vlivu tzv. „historicky znevýhodněných Jihoafričanů“ (původní obyvatelstvo černé pleti). Již dříve byly zaznamenány podobné aktivity v zakládání společných podniků a tzv. „empowerment“ ujednání, avšak byly podloženy finančním zázemím a zkušenostmi. Existují obavy, že snaha vlády dodržet stanovené náročné cíle povede v budoucnosti k zakládání obdobných ujednání avšak bez finančního zázemí, což utlumí investice do jihoafrické ekonomiky. Proto bude nutné citlivě brát na vědomí i názory ostatních investorů, aby taková „empowerment“ ujednání nepůsobila zánik existujících firem. Někteří ekonomové již varují, že by důsledné trvání vlády na plnění cílů chart BEE za každou cenu mohlo vést k poklesu růstu ekonomiky.

Politika BEE má vytýčeny následující cíle:

- vypracování Globální transformační charty, upravující podíl BEE v existujících firmách (např. v důlním průmyslu již byl stanoven „důlní chartou“ podíl 26 % během 10 let), který umožní flexibilitu podle jednotlivých odvětví ekonomiky
- rozvoj malého a středního podnikání a družstevního sektoru, kam bude směřováno více zdrojů a bude větší podpora příslušných podnikatelských komor a organizací pro rozvoj podnikání, a podpora bude také směřována na podnikání žen
- komunální půda - bude dopracován Zákon o komunální půdě, což přinese jistotu vlastnictví půdy pro venkovské komunity a podpoří rozvoj malé a družstevní zemědělské výroby „mikro“ úvěry - vládou byl ustaven Vrcholný fond (Apex Fund) pro poskytování malých úvěrů pro skupinu obyvatel s nižší životní úrovní.

Ministerstvo obchodu a průmyslu vypracovalo v roce 2003 zákonnou úpravu BEE, která má upravovat rámec této politiky. Tento široce pojatý zákon, tzv. „Broad-based Black Economic Empowerment Bill“, byl podepsán prezidentem Mbekim koncem října 2003 a vstoupil v platnost. Je zásadním právním dokumentem, který dává široký rámec pro vytváření a realizaci politiky BEE. Zákon ustanovuje nástroje pro provádění, sledování vývoje a případné úpravy procesu BEE. Jsou to:

- založení „Poradního výboru BEE“ (BEE Advisory Council) jakožto poradního orgánu umožňujícího účastníkům procesu participaci při formulování, sledování a realizaci politiky BEE; možnost vydání „Kodexy dobrého postupu“ (Codes of Good Practice), upravujícího postup procesu BEE, ministrem příslušného resortu;
- úprava způsobilosti ministra příslušného resortu vydávat směrnice pro vytváření příslušných „transformačních chart“, obsahujících nejen specifická opatření pro provádění BEE politiky v resortu, ale také konkrétní cíle transformace, a publikovat schválenou transformační chartu ve vládním věstníku;
- „Listina o strategii“ (Strategy Document), publikovaná v březnu 2003, vytváří pružný, ale závazný nástroj pro provádění politiky BEE a řízení účasti veřejného i soukromého sektoru v tomto procesu.

Koncem roku zveřejnilo Ministerstvo obchodu a průmyslu 2 fáze Kodexů dobrého postupu BEE, a to v listopadu 2005 první fázi, zahrnující pojmový rámec, měřítko vlastnictví a kontrolu managementu, a 20. 12. 2005 druhou fázi, zahrnující definice „tabulkových stavů“ pro realizaci preferenčních zakázek, spravedlnost při zaměstnávání, rozvoj dovedností, podnikový rozvoj, kvalifikaci malých podniků. Ve druhé fázi se také stanovuje do jaké míry musí vyhovět „tabulkovým stavům“ i státní podniky a multinacionální společnosti. Státní podniky musí vyhovět všem stanoveným kritériím mimo vlastnictví. Multinacionální společnosti naproti tomu mají výjimku z povinnosti odprodat podíl BEE akcionářům.

Ekonomika JAR je příkladem „duální ekonomiky“, kde je značný rozdíl mezi „základní“ („first“) ekonomikou, která vykazuje růst a je zařazena do globální ekonomiky, a „druhou“ („second“) ekonomikou, která je představována nezaměstnaným venkovským černošským obyvatelstvem, žijícím na hranici bída, jejichž jedinými příjmy jsou převody od rodinných příslušníků zaměstnaných v „základní ekonomice“, případně dary vládních i nevládních institucí. V současné době klade vláda značný důraz na rozvoj této „druhé ekonomiky“, kterou považuje za dědictví kolonialismu a apartheidu.

Z těchto důvodů vznikla iniciativa AsgiSA („Accelerated and Shared Growth Initiative for South Africa“ - Iniciativa urychleného a sdíleného růstu pro Jižní Afriku), která vyžaduje „Accelerate“ (urychlit) tempo růstu HDP a vytvořit „Shared“ (sdílenou) ekonomiku prostřednictvím cílených intervencí do „Second“ (druhé) ekonomiky. AsgiSA by tak měla přispět k postupnému růstu „druhé ekonomiky“ prostřednictvím rozvojových programů černošských komunit na venkově, které by měly přinést pokles chudoby a růst zaměstnanosti původního černošského obyvatelstva.

Z toho vyplývají cíle AsgiSA:

- snížení chudoby na polovinu do roku 2014;
- snížení nezaměstnanosti na polovinu do roku 2014
- v první fázi (2004–09) dosažení průměrného růstu HDP o 4,5 %
- ve druhé fázi (2010–2014) dosažení průměrného růstu HDP nejméně o 6 %

Překážkami, které mohou ovlivnit dosažení cílů, jsou nestálost kurzu randu, vysoké náklady, efektivita a kapacita logistického systému (infrastruktury), nedostatek kvalifikované pracovní síly, bariéry vstupů a omezení pro vznik konkurenčního prostředí (telekomunikace a energetika - odklady demonopolizace trhu), regulační prostředí především ve vztahu k malých a středním podnikům, kapacita státní správy a v neposlední řadě kriminalita. S tím úzce souvisejí vytyčené oblasti intervencí v oblastech makroekonomických otázek, intervencí do „druhé ekonomiky“, vládnutí a dodávek služeb (rozvoj kapacit), infrastrukturních programů, sektorových strategií a kvalifikačních strategií.

Iniciativa AsgiSA stanovuje v rámci sektorových investičních strategií tři prioritní sektory - turistický ruch (strategie rozvoje byla již schválena - 100 tis. nových pracovních míst k současným 400 tis., cílem je 10 mil. turistů oproti současným 7 mil., podíl na tvorbě HDP 7 %), outsourcing a off-shoring podnikatelských procesů (BPO&O - strategie rozvoje byla již schválena - 35 tis. nových pracovních míst k současným 6 tis., diverzifikace sektoru - v současné době je činnost soustředěna na tzv. „telefonní centra“ - soustředit

se na finanční sektor a telekomunikace) a výroba biopaliv (návrh strategie má být hotov do konce roku 2006). Dalšími rozvojovými sektory jsou zemědělství a pozemková reforma, výroba chemikálií, tzv. „kulturní“ průmysl (kinematografie), zpracování nerostných surovin a lesnictví.

Jednou z hlavních překážek je nízká kvalifikace pracovní síly, především v druhé ekonomice. Z tohoto důvodu vznikla v březnu 2006 iniciativa JIPSA („Joint Initiative on Priority Skills Acquisition“ - Společná iniciativa při získávání prioritních kvalifikací), která se soustřeďuje na získávání prioritních a nedostatkových odborností a určení překážek v procesu získávání kvalifikace. JIPSA je středně až krátkodobou intervencí na 18 měsíců. Jedním z problémů vytýčených v rámci JIPSA je i nedostatečná zkušenost absolventů škol a umístění nezaměstnaných absolventů. JIPSA v tomto směru specifikuje krátkodobá opatření na bázi pracovní výuky („work based training“) formou umístění na 6 měsíců až 1 rok do místních i zahraničních podniků s cílem získání zkušeností.

Klesající, ale stále značný podíl na tvorbě HDP si udržuje zemědělství, kde negativně působí prudké změny klimatických podmínek. Jihoafrické zemědělství má dva sektory. Vyspělé, převážně bělošské, farmářství orientované na tržní produkci, a naproti tomu zaostalá rodinná hospodářství černošských obyvatel. Bílí farmáři vlastní většinu kvalitní půdy. Vláda se proto snaží o realizaci pozemkové reformy.

Pozemková reforma v JAR má tři základní pilíře, pro které byly stanoveny následující cíle:

- Redistribuci půdy, která má za cíl umožnit širší přístup černošské většiny k půdě a která měla dosáhnout 30 % zemědělské půdy. V této oblasti se již zpracovává v rámci procesu BEE (Black Economic Empowerment - posílení ekonomického vlivu historicky znevýhodněného černošského obyvatelstva) tzv. „zemědělská charta“, která nově stanoví cíle procesu.
- Restituci půdy, která má za cíl znovu nabýt půdu ztracenou na základě rasistických diskriminačních zákonů a praktik od roku 1913, případně vydat alternativní kompenzaci. Tento proces měl být dokončen během 5 let, nový termín dokončení procesu byl stanoven na konec roku 2005, avšak ministryně zemědělství a pozemkové reformy pí Didiza již ohlásila prodloužení termínu na rok 2007. Jednou z brzd procesu je nedostatek finančních prostředků, který se vláda snaží odstranit posilováním prostředků na pozemkovou reformu z dodatečných příjmů státních rozpočtů posledních let.
- Držbu půdy, která má zajistit práva lidí žijících za nejistých podmínek na půdě vlastněné jinými subjekty (včetně státu a soukromých vlastníků). V této oblasti byl učiněn nejmenší pokrok z celé pozemkové reformy.

S ohledem na doposud pomalý postup reformy se v poslední době začíná značně radikalizovat postoj levicové části spektra vládní koalice, v jejímž čele stojí Jihoafrická komunistická strana (SACP) a také odborová centrála COSATU. S návrhy na urychlení a radikalizaci pozemkové reformy byly již oficiálně tlučeny během Summitu o pozemkové reformě, který se konal v Johannesburgu v červenci 2005. Jde především o hlasy po urychleném vyvlastňování (expropriation) farem majitelů, kteří „nechtějí“ spolupracovat při řízeném prodeji na základě principu „willing-buyer/willing seller“. Hlavním problémem při výkupu farem v současné době je oceňování hodnoty. Majitelé farem a jejich asociace Agri SA prosazují posuzování podle tržní ceny (market price), avšak Ministerstvo zemědělství a pozemkové reformy se drží posuzování hodnoty podle tzv. produktivní ceny (productive price). Reformu brzdí nejen nedostatek finančních prostředků, ale i nedostatek „kapacity“ na příslušných úřadech. I na vládní úrovni se však nyní zpochybňuje názor, že reforma nemá vliv na efektivitu hospodářství předaných novým černošským majitelům. 70 původních farem totiž po rozdělení novým majitelům již není efektivní.

Výhled jihoafrické ekonomiky do roku 2008 je založený na celkově příznivém vývoji většiny ukazatelů. Co se týče vývoje hospodářské politiky ve sledovaném období, očekává se směřování na zvýšení ekonomického růstu a investic s cílem vytváření nových pracovních míst a pokles chudoby. Vláda zůstane i nadále věrna politice smíšené (duální) ekonomiky spojené s rozvojem tzv. „druhé“ („second“) ekonomiky představované černošskými komunitami žijícími na hranici bída, které jsou pozůstatkem politiky apartheidu. Vláda bude také pokračovat ve své politice BEE. Současně se neočekává odklon od konzervativní fiskální pozice a také od postupného zpomalování privatizace státních podniků v důsledku tlaku levice a odborů. Zde bude pokračovat pouze privatizace nevýznamného státního majetku a ponechání státních podílů v podnicích v oborech dopravy, energetiky a obranného průmyslu, kde bude pokračovat rozvoj prostřednictvím partnerství se soukromým sektorem (tzv. „public private partnership“).

V oblasti fiskální politiky se předpokládá pokračování trendu vyšších daňových příjmů oproti plánovaným z důvodu příznivého vývoje ekonomiky. Tyto dodatečné příjmy budou využívány především na veřejné investice do infrastruktury, zvyšování úrovně sociální péče a snižování chudoby.

Jihoafrická centrální banka South African Reserve Bank (SARB) v rámci své monetární politiky po snížení úrokové repo sazby v dubnu 2005 o 0,5 % na 7 % překročila v roce 2006 prozatím ke dvěma zvýšením úrokové sazby, a to v červnu a srpnu, vždy o 0,5 % na současných 8 %. Důvodem je obava z méně příznivého vývoje inflace, ovlivněného vývojem světových cen ropy. Riziko tak především představuje vývoj cen ropy na světových trzích, růst úrovně spotřebních úvěrů a případná vrtkavost vývoje kurzu randu. Inflace se očekává v roce 2007 na úrovni 4,5 %.

Růst HDP o 4,5 % ročně v letech 2006-2010 bude podporován rozvojem turistického ruchu a tuzemské poptávky. Pozitivním faktorem pro vývoj ekonomiky v tomto období by měl být růst vládní spotřeby, především investiční, formou výstavby a modernizace infrastruktury. Očekává se také další růst zahraničních investic. Pro rok 2006 se předpokládá pokles kurzu randu na 6,8 až 7,0 randu za USD, ale část ekonomů vidí i hlubší pokles na 7,7 randu za USD, přičemž rizikovými faktory budou cena ropy, pohyb úrokové míry v USA, růst deficitu běžného účtu platební bilance JAR a role přílivu krátkodobého spekulativního kapitálu v rámci kapitálového účtu JAR.

V rámci obchodní bilance poroste jak vývoz, který bude tažen vysokými cenami komodit, přičemž ve vývozu budou i nadále převažovat platina, zlato a diamanty a také výrobky s vysokou přidanou hodnotou, jako dopravní prostředky, chemikálie a důlní stroje. Na druhou stranu pokles lze očekávat u položek spotřebního zboží (textil, oděvy, obuv) s ohledem na růst konkurence z ČLR. Vývozci se budou muset i nadále vyrovnávat s poklesem konkurenceschopnosti díky silnému randu. Růst dovozu bude souviset s pokračujícím dovozem letadel vyplývajícím z obnovy parku jihoafrické letecké společnosti SAA, zvýšeným dovozem investičních prostředků jak pro státní podniky v oblasti energetiky a dopravy, tak i pro soukromou sféru, spojené s realizací nových investic. Současně poroste dovoz levného spotřebního zboží s ohledem na silný rand. Celkově se v roce 2007 očekává rychlejší růst vývozu než dovozu, oproti roku 2006, kdy rychleji rostl dovoz a prohlubilo se tak pasivní saldo obchodní bilance.

4.2. Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let (HDP/obyv., vývoj objemu HDP, podíl odvětví na tvorbě HDP, míra inflace, míra nezaměstnanosti)

Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let (revidované statistiky vydané jihoafrickým statistickým úřadem Stats SA v roce 2007)

Ukazatel	MJ	2002	2003	2004	2005	2006
HDP v běžných cenách	mld ZAR	1 168,7	1 260,7	1 398,2	1 539,3	1 726,7
HDP v běžných cenách	mld USD	111,09	119,83	184,94	238,64	271,49
HDP na obyvatele	USD	2 366	2 558	3 944	5 074	5 741
růst HDP	%	3,0	2,8	4,5	4,9	5,0
míra inflace	%	9,1	6,7	4,3	3,9	4,5
míra nezaměstnanosti	%	41,9	42,0	40,0	40,5	39,5
průměrný kurz	ZAR/USD	10,52	7,56	6,45	6,36	6,76
úrokové sazby	% p.a.	17,00	11,50	11,00	10,50	10,50

Zdroje: SARB Quarterly Bulletin – 3/07, Stats SA 2006

Podíl sektorů na HDP uvádějí jihoafrické statistiky od roku 2004 jako podíl přidané hodnoty příslušného odvětví na celkové přidané hodnotě. Míra příspěvku odvětví na HDP tak znamená příspěvek produktivních

aktivit. Jako základní dělení sektorů se v ekonomických statistikách a studiích v JAR používá členění na primární (zemědělství, lesnictví a rybolov, důlní a povrchová těžba - těžební průmysl), sekundární (zpracovatelský průmysl, energetika a stavebnictví) a terciální sektor (obchod a stravování, doprava a telekomunikace, bankovní a finanční služby, osobní služby a státní správa).

Podíl sektorů na tvorbě HDP

Podíl odvětví na tvorbě HDP	2002	2003	2004	2005	2006
Primární sektor:	12,9	11,1	10,4	9,5	9,3
zemědělství, lesnictví a rybolov	4,2	3,7	3,2	2,3	2,2
těžební průmysl	8,7	7,4	7,2	7,2	7,1
Sekundární sektor:	24,4	24,3	23,9	23,4	23,1
zpracovatelský průmysl	19,8	19,6	18,9	18,4	18,3
energetika	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3
stavebnictví	2,3	2,4	2,6	2,6	2,5
Terciální sektor:	62,7	64,6	65,7	67,1	67,6
obchod, stravování a ubytování	13,5	13,9	14,3	14,4	14,6
doprava a telekomunikace	9,4	9,7	10,4	10,5	10,5
bankovní a finanční služby	19,3	20,1	20,1	20,8	21,1
vládní služby	14,5	14,7	14,8	15,1	15,1
osobní služby (komunální a ostatní)	5,9	6,2	6,1	6,3	6,3
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroje: SARB Quarterly Bulletin – 3/07, Stats SA 2006

4.3. Průmysl – struktura, tempo růstu, nosné obory

Zpracovatelský průmysl je největším odvětvím, pokud se týče celkové hrubé hodnoty výstupu ekonomiky (na rozdíl od podílu na HDP, který se zakládá na přidané hodnotě odvětví, se jedná o hodnotu zboží a služeb, jakož i hodnotu primárních výrobních faktorů jako pracovní síla, kapitál atp.), s podílem 30,1 %, přičemž podle podílu na HDP je s 18,6 % na druhém místě za bankovními a finančními službami. Průmysl zaměstnává 17 % pracovní síly. V roce 2004 tento sektor vykázal pokračující mírný pokles, především díky růstu kurzu randu a poklesu globální poptávky. Týká se to hlavně exportně orientovaných odvětví a odvětví náročných na pracovní sílu (textilní, oděvní a obuvnický průmysl), která byla vystavena tlaku zahraniční konkurence (především ČLR).

Prakticky 3/4 průmyslové výroby je soustředěno do 4 průmyslových oblastí - Gauteng (Johannesburg, Pretoria, Witwatersrand, Vaal), Kapské Město (spolu s Paarlem a Stellenboschem) Durban a okolí (Pietermaritzburg, Pinetown) a Port Elizabeth. V současné době se rozvíjejí první průmyslové zóny - Coega u Port Elizabeth, Richards Bay (obě na pobřeží indického oceánu), u mezinárodního letiště v Johannesburgu a další.

Odvětvím s nejvyšším hodnotovým výstupem je průmysl ocele a zpracování kovů (22,5 % podíl průmyslu celkem), který je významným exportním odvětvím (firmy ISCOR, která patří do globální společnosti Ispat, a COLUMBUS), spolu s průmyslem chemickým a petrochemickým (22,5 % podíl).

Třetím nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím je potravinářský průmysl (16,4 % podíl), který byl v roce 2004 největším příspěvatelem růstu zpracovatelského průmyslu s podílem 1,3 %.

Nejrychleji se rozvíjejícím odvětvím je v posledních letech automobilový průmysl, jehož hodnotový výstup dosáhl v roce 2005 podílu 7,4 % celkové hodnoty HDP. Toto odvětví vyrábí nejen pro tuzemský trh, ale především na vývoz. K tomuto úspěšnému vývoji automobilového průmyslu do značné míry dopomohl proexportní program jihoafrické vlády na podporu rozvoje automobilového průmyslu - MIDP (Motor Industry Development Programme), který byl zaveden v roce 1995 a koncem roku 2002 byl prodloužen na další roky. Umožňuje bezcelní dovoz automobilových součástí a komponentů ve stejné hodnotě jakou činí objem vývozu montovaných automobilů nebo náhradních dílů. Toto proexportní schéma také stimuluje příliv zahraničních investic do země, což přilákalo do JAR řadu renomovaných světových výrobců automobilů (Daimler-Chrysler, BMW, Fiat, VW, Toyota, Nissan, Iveco), kteří ze svých jihoafrických závodů vyvázejí své výrobky nejen do afrických zemí, ale i do ostatních zemí s pravostranným řízením (Jihovýchodní Asie, Austrálie), ale i do USD (především BMW). Podle Národní asociace automobilových výrobců JAR (National Association of Automobile Manufacturers of SA - NAAMSA) vzrostl prodej automobilů v JAR v roce 2005 na 565.018 aut (nárůst oproti roku 2004 o 25,7 %). Z jednotlivých druhů automobilů nejvíce vzrostla výroba osobních vozů o 25,2 %. Ve vývozu došlo v roce 2005 oproti roku 2004 k růstu, a to především u osobních automobilů ze 110.507 aut na odhadovaných 145.000 aut.

Z odvětví zpracovatelského průmyslu roste také v posledních letech význam průmyslu ITC (informačních a telekomunikačních technologií), farmaceutického, dřevozpracujícího a papírenského průmyslu. V posledních letech značně stagnuje textilní, oděvní, kožedělný a obuvnický průmysl díky zaplavení jihoafrického trhu levným zbožím dováženým z ČLR a dalších asijských zemí, čemuž současně napomáhá i značný nárůst hodnoty randu od roku 2002, který tak dále zlevňuje dovozy. Od července 2002 bylo v JAR uzavřeno 24 textilních a oděvních závodů a za poslední 2 roky ztratilo z původních 213 tis. zaměstnanců v odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu práci 30 tis. pracovníků, tj. cca 14 %. Na základě protestů podnikatelů a odborů z těchto odvětví se jedná v současné době o uvalení ochranných opatření International Trade Administration Commission (ITAC) ve spolupráci s Ministerstvem obchodu a průmyslu JAR.

Tradičním a významným odvětvím je těžební průmysl, což souvisí se značným nerostným bohatstvím JAR. Těží se zde 45 % nerostů z celkové těžby v Africe a hlavními nalezišti jsou oblasti náhorní plošiny provincií Gauteng, Mpumalanga, Svobodný stát, Severozápadní provincie a Limpopo (dříve Severní provincie). V roce 2005 došlo k mírnému poklesu podílu tohoto odvětví na tvorbě HDP (7,0 %), podílí se značnou měrou na exportu (30 % - největšími vývozními položkami jsou zlato, platina, diamanty a uhlí - až 90 % exportu surovin). Těžební průmysl má velký význam pro JAR také z hlediska vytváření pracovních míst (450 tis.), i když tento počet poslední dobou neustále klesá z důvodu útlumu některých aktivit v odvětví, a dodávek surovin pro zpracovatelský průmysl. Z důvodu poklesu hodnoty randu a růstu světových cen surovin došlo za období únor - duben 2006 k růstu produkce o 0,4 % oproti předchozím 3 měsícům, přičemž ceny ve stejném období vzrostly o 5 %.

JAR má největší světové zásoby zlata (35 %), manganu (80 %), platiny (56 %), vanadu (45 %), hliníkových silikátů (37 %). Současně má významná naleziště dalších minerálů a lze říci, že mimo ropu je ze surovinového hlediska soběstačná. Také závislost na dovozu ropy ze zemí Středního východu (Írán, Saudská Arábie) je v poslední době snižována díky nalezení velkých ložisek zemního plynu na jihu země v roce 1985 a v roce 1996 byla postavena a uvedena do provozu první plovoucí plošina na těžbu ropy v zátocě Mossel Bay v provincii Západní Kapsko.

Těžba zlata se podílí na tvorbě HDP 3 % a na celkovém exportu 17 %, přičemž v oboru pracuje 200 tis. horníků a vytěží se ročně cca 420 t. Po poklesu ceny zlata v předchozích letech dochází od počátku roku 2002 k jejímu oživení, což mělo kladný vliv na další růst těžby. V JAR se dále ročně těží 44 % celkové světové produkce platiny a příbuzných kovů, přičemž téměř celá produkce je určena na export. JAR je třetím největším producentem surových diamantů. Těží se na západním pobřeží, a to i formou podmořské těžby (firma De Beers, která v roce 2001 odešla z Johannesburgské burzy a stala se soukromou společností ovládanou holdingem Anglo-American a rodinou Oppenheimerů). JAR je 5. největším producentem a 2. největším vývozcem uhlí na světě. Polovina produkce je zdrojem energie (tepelné elektrárny se většinou nalézají hned při uhelných nalezištích) v JAR.

4.4. Stavebnictví

Hlavními zdroji poptávky po produktech stavebnictví jsou tvorba fixního kapitálu pro nerezidenční a rezidenční stavby a stavební práce (civilní inženýrství). V roce 2005 stagnovalo s mírným růstem podílu na HDP z předchozích let (2,5 %). V oblasti nerezidenčních a rezidenčních staveb (prakticky výhradně soukromý sektor) nebyl zaznamenán nárůst poptávky od roku 1996, především z důvodu vysokých úrokových sazeb. Na vývoj stavebnictví kladně působila politika vlády v oblasti investičních výdajů spojená s růstem těchto výdajů v souvislosti se zvyšováním příjmů rozpočtu, což se projevilo růstem poptávky po výstavbě budov a projektech civilního inženýrství.

Další vývoj stavebnictví závisí na udržení růstu ekonomiky a poklesu či alespoň neměnnosti úrokových sazeb.

4.5. Zemědělství – vývoj, struktura

Podíl zemědělství po určitém růstu v roce 2002 na 4,2 %, v roce 2003 poklesl na 3,7 %, v roce 2004 na 3,2 % a v roce 2005 na 2,5 %. V tomto odvětví je zaměstnáno přes 11 % pracovní síly. JAR je soběstačná téměř ve všech základních plodinách. Živočišná výroba tvoří téměř 50 % zemědělské výroby, 25–30 % tvoří pěstování obilovin a necelých 25 % pěstování ovoce a zeleniny.

JAR je významným vývozcem řady zemědělských produktů (ovoce, zelenina, maso, kukuřice). Pro zemědělské účely se využívá 80 % půdního fondu, z čehož je 15 % orná půda a zbytek pastviny. Vzhledem k několika podnebným pásmům se v JAR pěstují jak plodiny tropického, tak subtropického i mírného pásma. Významné plodiny jsou obilniny (zvláště kukuřice), slunečnice (10. na světě), vinná réva (7. na světě), ovoce, zelenina, cukrová třtina (10. na světě v produkci cukru), citrusové plody, banány, ananas atd. Ze živočišných produktů to jsou především drůbež, vejce, hovězí a vepřové a skopové maso a také pštrosí maso (80 % světové produkce) a další produkty ze pštrosů (kůže, peří a vejce) a v neposlední řadě vlna, jejíž produkce se po určité stagnaci opět obnovuje (největší dovozní položkou ČR je právě vlna).

Obor chovu pštrosů a vývoz pštrosího masa zasáhla v roce 2004 epidemie ptačí chřipky. V provincii Východní Kapsko se prokázal výskyt ptačí chřipky - virus avian influenza, který je velmi nebezpečný pro zvířata, ale méně nebezpečný pro lidi než virus H5N1, na který umírají lidé v Asii. Přesto jihoafrické Ministerstvo zemědělství urychleně podniklo řadu opatření na zabránění šíření viru, především uvalením okamžité karantény na postiženou oblast, rozhodnutím o likvidaci chovů v postižené oblasti, která začala nucenou porážkou 30 tisíc kusů pštrosů, a také pozastavením vývozu pštrosího masa a produktů. Na situaci reagovala také EU, která zakázala dovoz produktů ze pštrosů. Dopady této nárady a s ní souvisejících opatření, především zákazu vývozu, mohou značně postihnout exportně orientované odvětví chovu pštrosů a výroby produktů z nich, a to nejen masa, ale i kožených a dalších pštrosích produktů. Odvětví samo o sobě přispívá do celkového ročního vývozu z JAR hodnotou 1,2 mld randů (cca 200 mil. USD) a zaměstnává okolo 20 tis. pracovníků. Měsíční zákaz vývozu stojí toto průmyslové odvětví až 100 mil. randů.

28. 1. 2002 byly podepsány Dohody o víně a alkoholu s EU, které jsou součástí Dohody o obchodu, rozvoji a spolupráci a které upravují jednak odstraňování značení výrobků vyráběných v JAR názvy port, sherry, grappa a ouzo a jednak zvýšení bezcelní kvóty na dovoz jihoafrických vín do EU.

Zemědělskou produkci může v budoucnosti ovlivnit pozemková reforma, jejímž cílem je navrácení půdy původnímu obyvatelstvu formou výkupu od současných vlastníků, nikoliv zábořem. Tento proces není tak zpolitizován a živelný jako v sousední Zimbabwe, a proto doposud nemá vliv na pokles zemědělské produkce. Podle vládních představitelů by k podobným násilným záběrům bělošských farem nemělo v JAR dojít. Vládou prováděná pozemková reforma přes veškerou svoji naléhavost a politický význam, zvláště ve světle vývoje v Zimbabwe, je zatím velmi pomalá.

Lesní hospodářství nehraje vzhledem ke klimatickým a půdním podmínkám významnou roli. Pro nedostatek přírodních lesů se pěstují umělé lesní porosty, především jehličnany, eukalypty a akácie. 90 % produkce zůstává na domácím trhu a 10 % se vyváží, a to hlavně ve formě výrobků s vyšší přidanou hodnotou (papír, nábytek). Značná část produkovaného dřeva je určena pro spalování v domácnostech (10 mil. m³). Lesy jsou jak v soukromém vlastnictví (firma MONDI - 25 %, firma SAPPI - největší

papírenský podnik - 19 %), tak ve státním vlastnictví (podnik SAFCOL - South African Forestry Company Limited). Státní lesy však v posledních letech vláda privatizuje a odprodává soukromým společnostem, především sdružujícím menší vlastníky v rámci projektů BEE. Lesy v KwaZulu-Natal, Východním Kapsku a v provinciích Mpumalanga a Limpopo již byly privatizovány, a to prostřednictvím BEE firem.

Rybářství JAR se podílí na světové produkci cca 1 % a jeho střediskem je západní pobřeží, především Západní Kapsko (cca 90 % úlovků). Všechny druhy rybařství (hlubinné, komerční i sportovní) podléhají udělování licencí a kvót Ministerstvem životního prostředí a cestovního ruchu. Velké rybářské společnosti vlastní 56 % všech práv a licencí. Ve výsoštných vodách JAR (3000 km dlouhé, 200 km široké) je vyhlášené moratorium na lov velryb a bílých žraloků. Vzhledem ke snaze EU na možnost rybolovu v teritoriálních vodách JAR pro evropské rybáře a k jiným podmínkám nebyla dosud sjednána dohoda s EU, která by měla být součástí Dohody o obchodu, rozvoji a spolupráci s EU.

4.6. Služby

Sektor služeb je velmi silný, především bankovní a finanční služby, které jsou nejvýznamnějším sektorem JAR, co se týče podílu na HDP (více než 21 %), který v současné době neustále roste. Dále jsou tradičně silné vládní služby (15,1 %) a také obchod, stravování a ubytování (14,6 %).

Finanční sektor je na srovnatelné úrovni se světovým standardem těchto služeb (viz. 5. kapitola).

Cestovní ruch byl do jisté míry ovlivněn zvýšenou kriminalitou v JAR, avšak je snaha jak vládních institucí, tak i soukromopodnikatelských organizací v této oblasti zlepšit image JAR a postupně více atraktivovat JAR pro příliv zahraničních turistů, kteří se v současné době soustřeďují převážně na oblast Kapského Města a okolí, národní parky (především Krugerův) a také na východní pobřeží (Durban, Port Elizabeth). V posledních letech počet turistů přijíždějících do JAR kolísá okolo 6 mil. osob.

S cílem podpořit růst sektoru služeb připravuje vláda JAR balíček podpůrných opatření, který by měl zvýšit příliv investic do služeb (turistický ruch).

4.7. Infrastruktura (doprava, telekomunikace, energetika – z toho jaderná)

Energetika

Energetika z větší části používá jako primární zdroj uhlí (75 %) vzhledem ke značným zásobám kvalitní suroviny pro výrobu elektřiny a syntetického benzínu. Odhaduje se, že zásoby uhlí vystačí na více než 150 let. JAR je 5. největším světovým producentem uhlí s podílem 5,3 % celkové těžby a současně je po Austrálii druhým největším vývozcem uhlí na světě. Dále jsou primárními zdroji ropa, která se dováží z Íránu, Saudské Arábie a Nigérie, obnovitelné zdroje, jaderné materiály (3 %) a zemní plyn. V budoucnu bude stoupat význam zemního plynu jednak vzhledem k dokončení plynovodu z Mozambiku, který zásobuje především závod na výrobu kapalných paliv ze zemního plynu (firma PetroSA, dříve Mossgas), a jednak rozvoj podmořského naleziště zemního plynu Ibhuse u západního pobřeží, které by mělo zásobovat plynem plánované 3 elektrárny. Průzkum ropných nalezišť (prozatím ověřeny zdroje o velikosti 29,4 mil. barelů) provádí firma PetroSA u jižního a západního pobřeží JAR.

S ohledem na omezený výskyt ropy se do značné míry využívají syntetická paliva (36 %) vyráběná firmami Sasol z uhlí a PetroSA (dříve Mossgas) vyrábí kapalná paliva ze zemního plynu. Sasol rozvinul technologii výroby syntetických paliv z uhlí původně používanou v Německu. V současné době jedná o založení společných podniků na výrobu syntetického paliva z uhlí s ČLR a kapalných paliv ze zemního plynu s Íránem. Celková kapacita jihoafrických ropných rafinerií, bez výroby syntetických paliv a kapalných paliv ze zemního plynu, činí 470 tis. barelů denně.

Státní firma Eskom vyrábí 95 % elektrické energie JAR (zbytek vyrábějí pro vlastní potřebu velké firmy). Značné množství elektřiny tato firma vyváží do Botswany, Lesotha, Mozambiku, Namibie, Svazijska a Zimbabwe. Současně tato firma vlastní a provozuje rozvodný systém v zemi. 92 % elektřiny se vyrábí z uhlí v tepelných elektrárnách, 3 % v jediné jaderné elektrárně v Koebergu a dále Eskom vyrábí

elektrinu ve 2 plynových elektrárnách, 2 konvenčních vodních elektrárnách a 2 přečerpávacích vodních elektrárnách. Celkově zdroje Eskomu mají kapacitu 36 tis. MW.

Podle současných odhadů bude nutno investovat do odvětví výroby elektřiny z důvodu rostoucí spotřeby v letech 2005 až 2009 celkem 107 mld randů. Vláda počítá s tím, že Eskom pokryje potřebu elektrické energie ze 70 %, což bude vyžadovat investice ve výši 84 mld randů během příštích 5 let. 30 % elektřiny by mělo být zajištěno tzv. „nezávislými výrobci energie“ (Independent Power Producers - IPP), což představuje investice ve výši 23 mld randů. Tím také vláda JAR rozhodla o uvolnění státního monopolu v oblasti výroby elektřiny a o vstupu soukromých investorů do tohoto oboru.

Důvodem pro urychlenou výstavbu a rekonstrukci elektráren v JAR je skutečnost, že v roce 2007 bude díky růstu spotřeby elektřiny vyrovnán přebytek výrobních kapacit elektřiny ve špičkách u Eskomu a do roku 2010 bude pak úplně vyčerpán a bude hrozit nedostatek a s tím související výpadky proudu. Proto plánuje vláda urychlenou výstavbu elektráren o výkonu 5000 MW do roku 2008.

Současně plánuje Eskom v rámci svého programu „refurbishing“ obnovení činnosti svých tepelných elektráren na spalování uhlí, které byly zakonzervovány v 80. letech, a to po příslušné rekonstrukci a modernizaci. Na tyto akce počítá s 12 mld randů. Tento „refurbishing“ program zahájil již udělením kontraktu firmě Siemens na obnovu elektrárny Camden v Mpumalanzě. Dalšími elektrárnami zařazenými v tomto programu jsou Komati a Grootvlei. Druhá z nich je v současné době v přípravě výběrového řízení dodavatele a třetí je ve fázi projekční přípravy. Po rekonstrukci a modernizaci budou mít tyto tři elektrárny výkon 3610 MW a budou uvedeny do provozu do konce roku 2009.

Během Světového summitu pro udržitelný rozvoj se zavázal Eskom, že od roku 2012 bude vyrábět 5 % elektrické energie z obnovitelných zdrojů. V této souvislosti investovala firma Eskom doposud 60 mil. randů do výzkumu výroby energie z větrných zdrojů, 1 mil. randů z biotechnologií a 500 tis. randů z energie mořských vln.

JAR je nejvyspělejší africkou zemí v oblasti jaderné energetiky s dlouholetými zkušenostmi s vývojem a výrobou vlastních nukleárních zařízení. Mimo jadernou elektrárnu v Koebergu má ještě k dispozici vývojové jaderné středisko v Pelindabě nedaleko Pretorie. I do budoucna přikládá JAR této formě výroby energie velký význam. Z tohoto důvodu byl vytvořen společný podnik na vývoj a výrobu úspěšné jaderné technologie „Pebble Bed Modular Reactor“ (PBMR). V tomto podniku mají své investiční podíly Ministerstvo státních podniků JAR, energetická společnost Eskom, státní investiční společnost Industrial Development Corporation (IDC), britská firma British Nuclear Fuels (BNFL). V současné době se jedná o rozšíření o další investory ze zahraničí (Francie). Modul by měl mít výkon 165 MW a jeden provoz by měl mít 4 moduly (4x165 MW). Demonstrační a zkušební modul by se měl začít budovat od roku 2007 v sousedství jediné jihoafrické funkční jaderné elektrárny v Koebergu, nedaleko od Kapského Města. Palivo se bude vyrábět ve zkušebním jaderném ústavu v Pelindabě u Pretorie. Některé doly na zlato v JAR produkují jako vedlejší produkt uran, zvláště pro export, avšak hodnoty výroby uranu jsou uchovávány v tajnosti, a tak nelze určit význam jeho produkce v JAR.

V oblasti distribuce elektřiny se připravuje restrukturalizace spočívající ve sloučení distribuční sítě Eskomu se sítí 187 municipálních distribučních společností. Na základě toho má být vytvořeno 6 životaschopných regionálních distributorů elektřiny, kteří si budou moci vzájemně konkurovat. Prvními dvěma takto vytvořenými distributory by měly být společnosti v Kapském Městě a ve východním Gautengu.

Doprava

Dopravní infrastruktura a telekomunikace JAR jsou nejmodernější a nejrozsáhlejší v celé Africe.

Státní podnik Transnet je jihoafrickým hlavním provozovatelem dopravy a je holdingovou společností vlastníci např. státní leteckou společností South African Airways (SAA), Spoornet (železniční dopravec), Petronet (doprava kapalných paliv). V současné době se připravuje restrukturalizace dopravní společnosti Transnet, během které budou jihoafrické aerolinie SAA účetně osamostatněny a vyvedeny ze skupiny Transnet. Současně budou odprodány divize Transnetu zabývající se okrajovými aktivitami, včetně některých firemních nemovitostí (budov a pozemků), silniční dopravní firmy Freight Dynamics, luxusních autobusových dopravců Translux a SA Express. Osobní železniční doprava (Metrorail, dálkový přepravce Shosholozza Meyl a luxusní Blue Train) bude konsolidována do jedné firmy a vyvedena ze společnosti Transnet. Budou tak v rámci této skupiny zachovány pouze aktivity v oblasti nákladní železniční dopravy

v rámci divize Spoornet, která bude rozdělena na provozovatele tratí a provozovatele samotné nákladní dopravy, přístavních operací a produktovodů (plyn a ropa).

Ministerstvo státních podniků ve svém finančním a investičním plánu pro Transnet počítá s rozsáhlými investicemi ve dvou fázích. První fáze, která bude realizována během 5 let, počítá s údržbou, modernizací a provozováním současné sítě železniční a námořní infrastruktury na efektivním základě. Zde by se měly investice soustředit na vozový park, lokomotivy (výběrové řízení bylo již zahájeno předkolem v roce 2002), přístavní terminály a přístavní zařízení. Počítá se s celkovými náklady ve výši 37 mld randů. V rámci projektů v této fázi se připravuje ve spolupráci se soukromým sektorem rekonstrukce a modernizace železnice ze Sishenu do přístavu Saldanha Bay, která je důležitá z pohledu vývozu železné rudy, a modernizace a rozšíření železniční trati z průmyslového centra země, provincie Gauteng, do přístavu Durban (velmi důležitá trať pro export průmyslových výrobků, především automobilů a ocelářských výrobků). Dále se v této fázi připravuje výstavba produktovodu s využitím na více médií z přístavu Durban do provincie Gauteng. Ve druhé fázi, která bude následovat po první fázi a s ukončením se počítá do 10 let, je plánováno rozšíření kapacity železnic a přístavů s celkovými uvažovanými náklady 21 mld randů. Připravuje se studie o proveditelnosti na výstavbu nové přímější dvoukolejné železniční tratě (má mít také větší rozchod - zatím je v JAR používán rozchod cca 1 m, tzv. „kapský rozchod“) pro rychlejší velkokapacitní přepravu mezi provincií Gauteng a přístavem Durban. Počítá se také s výstavbou nových přístavních terminálů v různých jihoafrických přístavech (především Kapském Městě). Spoornet vlastní 30 600 km železničních tratí a projde v příštích 5 letech důkladnou restrukturalizací, kdy bude snížen počet zaměstnanců o 8 000 na 26 000 a délka tratí bude redukována do roku 2020 na 15 800 km, přičemž bude vládou rozhodnuto, které tratě budou zrušeny a které budou privatizovány.

Silniční síť zahrnuje 8 000 km státních silnic, z toho je 1 440 km dvoupruhových dálnic, 292 km jednopruhových rychlostních silnic a 4 401 km hlavních silnic. Po silnicích se dopravuje 80 % nákladů v JAR.

V JAR je 148 licencovaných letišť, z toho je 9 významných, a to Johannesburg International, Cape Town International, Durban International (připravuje se jeho rozšíření), East London, Port Elizabeth, George, Bloemfontein, Kimberley a Upington. V současné době se rozšiřuje 2. mezinárodní letiště v Johannesburgu - Lanseria. Těchto 9 hlavních letišť provozuje firma Airport Company of South Africa (ACSA), která byla v roce 1998 částečně privatizována odprodejem 20% podílu konsorciu v čele s Aeroporti di Roma a další podíly byly odprodány jihoafrickým BEE skupinám. Mezinárodní leteckou přepravu především zajišťuje firma SAA, jejichž 20 % akcií bylo v rámci privatizace odprodáno švýcarské Swissair Group v roce 1999 za 1, 382 mld ZAR. S ohledem na krizi Swissairu byl však tento nucen odprodat zpět svůj podíl, a to za pouhých 382,5 mil ZAR jihoafrické státní firmě Transnet. Jednání byla uzavřena podpisem dohody v polovině února 2002. Vláda JAR připravuje další restrukturalizaci s cílem vytvořit ze SAA nejlepší leteckou společnost v Africe. Vedení SAA rozhodlo v roce 2002 o náhradě současného parku složeného z letadel Boeing dodávkou 41 nových letadel Airbus v hodnotě 3,5 mld USD. V kontraktu jsou zahrnuty na část hodnoty off-sety.

Telekomunikace

Telekomunikační služby na pevných linkách provozuje exkluzivně firma Telkom. Část této firmy (30 %) již byla odprodána společnosti Thintana (společný podnik americké firmy SBC Communications a Telekom Malaysia) v první fázi privatizace v květnu 1997 za 5,6 mld ZAR. Nyní však tato firma zvažuje odprodej svého 30% podílu ve firmě Telkom. Privatizace se stejně jako u energetické společnosti Eskom značně zpomalila. Také vláda připravuje uvolnění telekomunikačního trhu a vytvoření konkurenčního prostředí, přičemž nový subjekt by měl být tvořen z 19 % BEE partnerem, 30 % by mělo patřit společnému podniku Eskom Enterprises (energetická firma) a Transtel a zbývajících 51 % je rezervováno pro zahraničního investora. Telkom provozuje cca 6,5 mil linek a téměř 99 % sítě je digitalizováno.

V mobilní GSM síti je cca 18 mil. účastníků. Operátory mobilních sítí jsou 3 firmy - Vodacom (majoritní podíl Telkom, dále podíl britské Vodafone), MTN (Mobile Telephone Network) a v roce 2001 obdržela licenci firma Cell-C (podíl saúdsko-arabského kapitálu). Mobilní síť je provozována na obou GSM frekvencích (900 i 1800 Mhz).

4.8. Přijímaná a poskytovaná rozvojová pomoc

JAR je převážně příjemcem rozvojové pomoci z vyspělých zemí a z mezinárodních institucí. Největším poskytovatelem rozvojové pomoci je EU a její jednotlivé členské státy (Německo, Irsko atd.)

Od roku 2000 platí pro rozvojovou spolupráci EU s JAR nová legislativní úprava. Jednak byla od 1.1.2000 prováděna předběžně Dohoda o obchodu, rozvoji a spolupráci (TDCA) a jednak platí nová směrnice (Regulation EC No 1726/2000 z 29. 6. 2000), která upravila oblasti spolupráce s Jižní Afrikou, způsoby realizace a stanovila finanční rámec v hodnotě EUR 885,5 mil. pro 7-leté realizační období do roku 2006.

Na základě tohoto legislativního rámce byly sjednány dokumenty upravující tuto oblast vztahů, a to „Country Strategy Paper“ (CSP) a „Multi-annual Indicative Programme“ („Víceletý indikativní program“ - MIP), které byly podepsány na roky 2003–2005 s předběžnou působností i na rok 2006 dne 14. 8. 2003. V MIP je stanovena částka 9. EDF v Euro poskytovaná EU JAR, která činí cca 125 mil. ročně - celkem 386 mil. na roky 2003–05 a dále 129 mil. na rok 2006. Hlavními cílovými oblastmi pro rozvojovou spolupráci s JAR jsou:

- spravedlivý přístup k sociálním službám
- spravedlivý a udržitelný ekonomický růst
- prohlubování demokracie
- regionální integrace a spolupráce

Všemi těmito cílovými oblastmi se budou protínat následující okruhy problémů:

- HIV/AIDS
- budování zdrojů
- působení občanských sdružení a dalších nestátních organizací
- vládnutí
- životní prostředí
- rovnoprávnost pohlaví

V současné době se připravuje vyhodnocení CSP na roky 2003–6 a sjednání nového na roky 2007 až 2013. Podle předběžných informací se zúží prioritní oblasti na tři sektory:

- rozvoj soukromého sektoru (má podpořit vytváření nových pracovních míst, tj. pokles nezaměstnanosti, a tím i snižování chudoby)
- sociální služby (rozvoj místních správ, infrastruktury a pod.)
- vládnutí, tj. podpora zlepšení práce státní správy, včetně provinčních a místních orgánů

Průřezové okruhy problémů zůstávají stejné s tím, že problematika „vládnutí“ se dostává do prioritních oblastí.

Část celkové sumy je určena pro formu „kapitálově riskantních“ půjček na podporu rozvoje soukromého sektoru ve spolupráci s Evropskou investiční bankou (EIB).

Projekty se především soustřeďují na nejméně rozvinuté provincie Limpopo (Severní provincie), Východní Kapsko a KwaZulu-Natal. V roce 2000 bylo na rozvojové projekty vyčleněno 123,5 mil. EUR, z čehož bylo čerpáno 110 mil. EUR, v roce 2001 bylo vyčleněno 128 mil. EUR a využito 100 mil. EUR. V roce 2002 bylo k dispozici dalších 128 mil. EUR, v roce 2003 přes 125 mil. EUR a v roce 2004 také cca 125 mil. EUR.

V rámci svých programů EIB schválila celkem 3 tranže úvěrů pro JAR:

- roky 1995–1997 - celkem přislíbeno EUR 300 mil. a čerpáno 285 mil.

- roky 1997–2000 - celkem přislíbeno EUR 375 mil. a do prosince 2000 čerpáno EUR 210 mil.
- roky 2000–2007 - celkem přislíbeno EUR 825 mil.

JAR je také zapojena do programů rozvojové spolupráce Světové banky, Africké rozvojové banky, a to nejen jako příjemce, ale i formou dodávek jihoafrického zboží a služeb v rámci tendrů vypisovaných těmito bankami na dodávky do příslušných projektů v Africe. Tato forma rozvojové spolupráce je využívána jihoafrickými firmami i v rámci projektů Dohody z Cotonou mezi zeměmi EU a ACP, jíž je také JAR signatářem, ale pouze s omezeným členstvím. Na základě této dohody JAR nemůže být totiž příjemcem rozvojové pomoci, protože tato oblast je kryta dohodou TCDA mezi EU a JAR.

JAR poskytuje určité formy humanitární pomoci okolním africkým zemím a značně využívá poskytování humanitární pomoci těmito zeměmi mezinárodními institucemi, jako např. v případě sucha a neúrody obilnin v okolních zemích, kdy zahraniční donoři nakupují v JAR kukuřici za své peníze a posílají ji do těchto zemí v rámci své humanitární pomoci.

5. Finanční a daňový sektor

5.1. Státní rozpočet – příjmy, výdaje, saldo za posledních 5 let

Státní rozpočet v mil. USD

	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06 revidované	2006/07 předpoklad
příjmy	28 884	26 207	39 722	50 691	58 156	67 971
výdaje	30 535	27 738	43 874	57 194	65 695	67 228
saldo	-1 651	-1 531	-4 152	-6 503	-7 539	743

Zdroj: SARB Quarterly Bulletin – 3/07

V JAR je rozpočet předkládán Parlamentu ke schválení vždy počátkem roku (únor) a fiskální rok tak začíná od 1. dubna. Posledních pět let byl rozpočet stále deficitní. V letošním fiskálním roce je poprvé po mnoha letech sestaven jako mírně přebytkový (0,3 % HDP).

5.2. Platební bilance (běžný, kapitálový, finanční účet), devizové rezervy (za posledních 5 let)

Podle výsledků zveřejněných SARB vykázal běžný účet platební bilance za rok 2006 schodek 1,67 mld. randů (0,239 mld. USD), což představuje necelé jedno procento hrubého domácího produktu (HDP). V porovnání s prosincem 2005 kdy dosáhl schodek 4,5 %, což je nejhorší výsledek za posledních 22 let, se tento výsledek roku 2006 jeví jako neskutečný.

Platební bilance v mld. USD

	2002	2003	2004	2005	2006
Běžný účet	0,312	-1,337	-6,880	-10,122	-0,239
Účet kapitálových převodů	-0,015	0,043	0,053	0,030	0,049
Finanční účet	1,780	5,843	9,903	10,978	2,924
Změny v čistých zahraničních rezervách vztahující se k platební bilanci	3,477	7,054	8,079	5,387	1,822
Změny v hrubých zahraničních rezervách	-1,916	4,322	2,981	7,487	4,963
Hrubé zahraniční rezervy	7,636	7,968	14,733	20,650	25,613

Zdroj: SARB Quarterly Bulletin – 3/07

5.3. Zahraniční zadluženost, dluhová služba

Zahraniční zadluženost a dluhová služba (v mld USD)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
--	------	------	------	------	------	-------

Celkem dluhy v zahraniční měně	24,047	25,041	27,348	27,887	28,387	35,421
Dluh denominovaný v ZAR	6,777	7,687	9,790	15,447	17,799	19,737
Celkem zahraniční dluh	30,824	32,728	37,138	43,334	46,186	55,158
Dluhová služba v %	10,5	10,6	10,8	N/A	N/A	N/A

Zdroj: SARB Quarterly Bulletin - 3/07

* - rok 2006 pouze ke konci 9/2006

5.4. Bankovní systém (hlavní banky a pojišťovny)

JAR má historicky velmi dobře rozvinutý vlastní bankovní systém pojištěn a fondů. Centrální bankou JAR je South African Reserve Bank (SARB), která byla založena v r. 1921. Je akciovou společností, má přes 800 akcionářů a je řízena 14-člennou bankovní radou, z toho guvernér a tři viceguvernéry jmenuje prezident republiky, další členy vláda a osm členů volí akcionáři z odborníků z oblastí financí a obchodu, průmyslu a zemědělství.

Rovněž v r. 1921 byla zřízena banka na podporu farmářů a zemědělské výroby Land and Agricultural Bank of South Africa. Pro podporu regionálního rozvoje byla v r. 1983 založena vládami JAR a jejich tehdejších formálně „nezavislých“ bantustanů společná bankovní instituce Development Bank of Southern Africa s možností vstupu dalších zemí.

Soukromý bankovní sektor představuje přes padesát bankovních ústavů, včetně 15 poboček zahraničních bank, s některými rozdíly v jejich zaměření, které se postupně stále více stírají. Podle toho se rozlišují čtyři skupiny - „commercial banks“, „merchant banks“, „general banks“ a „discount houses“. Nejrozšířenější skupinu představují tzv. komerční banky (commercial banks). Čtyři finanční společnosti kontrolují většinu bank a téměř 90% aktiv sektoru. Jsou to:

Finanční společnost	Název nejrozšířenější banky	Celkem aktiva mld. USD
ABSA Group Limited (dříve Amalgamated Banks of South Africa)	ABSA Bank Limited	23,545
FirstRand Bank Holdings Limited	FirstRand Bank Limited	22,763
Nedcor Limited	Nedcor Bank Limited	16,845
Standard Bank Investment Corporation Limited	The Standard Bank of South Africa Limited	21,480

Pojišťovnictví tvoří významnou součást finančního trhu v JAR. V druhé polovině 90. let minulého století patřilo 20–25 % celkových aktiv JSE pojišťovacím společnostem, přičemž v současné době to je stále ještě 17 %.

Systém pojištění je rozdělen do dvou druhů - dlouhodobého a krátkodobého pojištění. V sektoru dlouhodobého pojištění (především životní a zdravotní pojištění) existuje 60 pojišťoven; z hlediska tržeb ovládají tento trh ze 62 % dvě univerzální společnosti - Old Mutual a Sanlam. Dalších 19 % ovládá 5 pojišťoven - Liberty Life/Momentum and Southern, FirstRand, Fedsure Life, Sage Life a Metlife. V sektoru krátkodobého pojištění, kam patří rizika spojená s podnikatelskou činností, provozem motorových vozidel, atd. působí mimo uvedených univerzálních pojišťoven také Mutual and Federal, Santam, Guardian National SA Eagle (sdružené pojištění), Auto and General Hollard (specializovaná pojištění), ABSA a Prefsure (bankovní sektor).

Ve sféře zajištění mají na jihoafrickém trhu nejvýznamnější postavení společnosti Munich Reinsurance, Swiss Reinsurance South Africa a Hollandia Reinsurance.

V roce 2003 byla vypracována politika BEE pro oblast finančních služeb (tzv. charta) upravující posílení ekonomického vlivu původního černošského obyvatelstva, která značně zasáhne do vlastnictví bankovních a finančních institucí.

5.5. Daňový systém

Daňový systém je upraven Daňovým zákonem (Income Tax Act), který stanovuje výšky jednotlivých daní a daňové úlevy pro subjekty mající vybrané ekonomické aktivity. V letech 1997–2000 prošel jihoafrický daňový systém zásadní změnou z hlediska předmětu daně. Od roku 2000 se tak stal předmětem daně každý příjem jihoafrického rezidenta vytvořený v tuzemsku i v zahraničí (Residence-based system). Pro daňové účely se jihoafrickým rezidentem rozumí také každá fyzická osoba, která ve třech po sobě následujících letech strávila v JAR více než 549 dní, přičemž minimální počet strávených dní v jednom roce nesmí být menší než 91. Základ daně se vypočítává z hrubého příjmu sníženého o přesně stanovené položky nepodléhající zdanění.

Daň z příjmu fyzických osob (Individual Income Tax), platná od 1. 4. 2005 je rozdělena do 6 daňových pásem v závislosti na výšce příjmu. Daň má progresivní charakter a je složena ze dvou částí - paušální (stanovena ze zákona) a procentní (vypočítaná ze základu daně). V nejvyšším pásmu (přes 300 000 ZAR ročně) představuje paušál 86 000 ZAR a procentní sazba je 40 %. Nové nižší sazby platí na základě rozhodnutí Ministerstva financí o snížení daní s ohledem na vysoké příjmy státního rozpočtu v roce 2004/05, přičemž se změnila rozpětí příjmových tříd a zvýšily se paušální částky. Třída do 80 000 ZAR má základní sazbu 18 %, další třídy mají sazbu od 25 do 40 %.

Od 1. 8. 2005 je zaměstnavatel, který vyplácí ročně mzdy vyšší než 500 tis. ZAR, povinen odvádět za všechny fyzické osoby v trvalém zaměstnaneckém poměru tzv. Daň ze získávání zkušeností (Skills Development Levy), která představuje 1 % z hrubého příjmu. Novou daní placenou jak zaměstnancem, tak zaměstnavatelem jsou Příspěvky na pojištění nezaměstnanosti (Unemployment Insurance Contributions). Oba, zaměstnanec i zaměstnavatel, platí po 1 % z platu.

Daň z příjmu právnických osob (Corporate Tax) je vymezená jednotnou sazbou ve výši 29 %, přičemž tato sazba se vztahuje na zdanitelný příjem nad 100 000 ZAR. Mimo této daně z příjmu jsou právnické osoby zdaňovány tzv. druhotnou daní z přerozdělení dividend (Secondary Tax on Companies) ve výšce 12,5 % (v platnosti od 14. 3. 1996). Druhotná daň v konečném důsledku způsobuje, že právnické osoby jsou také zdaňovány progresivním způsobem. Daň roste v rozmezí od 29 % při nulovém přerozdělení zisku po zdanění až do 36,9 % v případě plného přerozdělení zisku po zdanění ve formě dividend. Malí a střední podnikatelé jsou zvýhodněni, když z příjmu do 35 tis. ZAR nejsou zdaněni, z příjmu do 250 tis. ZAR platí sníženou 10% sazbu a příjem překračující 250 tis. ZAR je zdaňován 29 % sazbou.

Dceřiné společnosti zahraničních firem podléhají tzv. daní z příjmu zahraničních poboček (Branch Profit Tax), která je pevně stanovená na 34 %.

Tak jako je omezený okruh domácích výrobků (pivo, víno, lihoviny, tabákové výrobky) zatížen spotřební daní (byla zvýšena od 1. 4. 2005), vybírá se u stejného dováženého zboží dodatečné clo. Dále se vybírá poplatek za pohonné hmoty (Fuel levy) a také u pohonných hmot je vybírán poplatek pro Silniční nehodový fond (Road Accident Fund levy). Oba tyto poplatky u pohonných hmot byly zvýšeny také od 1. 4. 2005.

Výběr daní řídí South African Revenue Service (SARS) - tel. 0027-12-422 4000, fax. 0027-12-422 6848, Web: www.sars.gov.za.

Další daně přímo ovlivňující podnikatelskou legislativu

Druh daně	Výklad daně
Value Added Tax (VAT)	DPH, splatná ve výši 14 %, vztahuje se na téměř všechny druhy zboží a služeb (platí od 7. 4. 1993)
Uncertificated Securities Tax	Daň z převodu cenných papírů, splatná ve výši 0,25 % hodnoty převáděných kotovaných i nekotovaných cenných papírů
Transfer Duty	Daň z převodu nemovitostí, splatná ve výši 5 % při nemovitém majetku od 190.000 do 330.000 ZAR a ve výši 8 % při majetku nad 330.000 ZAR

Regional Service Levy	Místní odvody, jsou rozdílné podle jednotlivých provincií, průměrně se pohybují ve výši 0,16 % z obrátu společnosti a 0,4 % z objemu vyplacených mezd
Stamp Duty	Kolková daň, vztahující se na specifikované bankovní operace, přičemž je stanovena buď fixně nebo na základě principu „Ad valorem“
Capital Gains Tax	Daň z kapitálových výnosů je rozdílná pro fyzické osoby (25 % z výnosu), trusty (50 %) a firmy (50 %)
Donation Tax	Daň darovací, splatná ve výši 20 % z hodnoty darovaného majetku s výjimkou do 30 tis. ZAR
Estate Duty	Daň z majetku, splatná ve výši 20 % z hodnoty majetku nad 1,5 mil. ZAR

6. Zahraniční obchod země

6.1. Obchodní bilance za posledních 5 let – vývoz, dovoz, saldo – tabulka

Obchodní bilance za posledních 5 let (v mld. USD)

	2002	2003	2004	2005	2006
Vývoz	29,848	36,464	45,909	52,094	63,823
Dovoz	25,888	34,041	47,403	54,934	70,073
Obrat	55,736	70,505	93,312	117,028	133,896
Bilance	3,960	2,423	-1,494	-2,840	-6,250

Zdroj: statistiky Ministerstva obchodu a průmyslu JAR

Díky růstu kurzu randu (průměrný kurz roku 2002 - 10,52, roku 2003 - 7,56, roku 2004 - 6,45 a roku 2005 6,36 ZAR/USD) došlo k tomu, že statistiky v USD ukazují značný nárůst jak vývozu (13,47 %), tak dovozu (15,89 %), kdežto statistiky v ZAR ukazují menší růst u obou hodnot - u vývozu (11,89 %) a u dovozu (14,27 %). Obchodní bilance JAR vykázala v posledních 2 letech pasivní saldo, a to díky zvyšování kurzu randu vůči hlavním měnám (USD o EUR) a poklesu globální poptávky. Deficit činil v dubnu 2006 2,4 mld randů (kurz v dubnu byl 6,1 randů za USD), což je lepší výsledek než byl dosažen v březnu 2006, kdy deficit činil 2,9 mld randů. Přesto toto snížení deficitu obchodní bilance nenaplnilo očekávání analytiků, kteří předpokládali jeho hodnotu pouhé 2 mld randů. Celkový deficit obchodní bilance za rok 2006 činil 42,5 mld. randů, oproti deficitu za stejné období roku 2005, který dosáhl hodnoty pouze 7,7 mld. randů. Hlavními příčinami tohoto stavu, které uvádějí analytici, jsou rostoucí ceny ropy a ropných výrobků. Což se odráží v neustálém růstu cen ponných hmot a má nepříznivý dopad na růst inflace.

Více než 30 % exportu tvoří finální výrobky, jejichž vývoz roste o 5 % rychleji než ostatní vývozy.

Veškeré další statistické údaje jsou použity ze statistik Ministerstva obchodu a průmyslu JAR, včetně údajů o dovozu a vývozu s ČR (na rozdíl od kapitoly 7, kde jsou uvedeny údaje dle statistik MPO ČR).

6.2. Teritoriální struktura – postavení v (k) EU

Vývoz JAR

	země	2005	2006
1.	Japonsko	11,0 %	11,2 %
2.	Velká Británie	10,8 %	10,8 %
3.	USA	10,5 %	10,7 %
4.	SRN	7,0 %	6,8 %
5.	Holandsko	5,0 %	5,0 %
6.	Austrálie	3,2 %	3,1 %
7.	Belgie	3,0 %	3,0 %
8.	ČLR	2,9 %	3,0 %
9.	Španělsko	2,9 %	2,9 %
10.	Švýcarsko	2,6 %	2,7 %

Dovoz JAR

	země	2005	2006
1.	SRN	14,1 %	14,5 %
2.	ČLR	9,0 %	9,6 %
3.	USA	7,9 %	8,1 %
4.	Japonsko	6,8 %	7,1 %
5.	Velká Británie	5,8 %	5,9 %
6.	Saudská Arábie	5,6 %	5,8 %

7.	Francie	4,4 %	4,5 %
8.	Írán	4,1 %	3,8 %
9.	Itálie	3,0 %	3,2 %
10.	Korejská rep.	2,7 %	2,7 %

V jihoafrických statistikách je obchod se zeměmi SACU (Namibie, Botswana, Svazijsko a Lesotho) z důvodu celní unie brán jako vnitřní a není tedy uváděn (celní statistiky, statistiky Ministerstva obchodu a průmyslu).

Evropská unie byla největším obchodním partnerem JAR v roce 2005 s podílem 35,9 % z celkového vývozu JAR a 38,5 % celkového dovozu JAR. V roce 2005 činil vývoz do EU 16,96 mld USD a dovoz z EU 21,13 mld USD, při pasivní obchodní bilanci JAR (saldo činilo USD 4,17 mld). Meziroční nárůst vývozu JAR 2004/2005 činil 14,1 % a dovozu 6,2 %. V této souvislosti je nutno vzít na zřetel, že v roce 2004 vstoupilo do EU 10 nových států, které sice nepředstavují významný podíl na obchodu JAR, ale současně nezanedbatelný. Ve vývozu JAR to sice činí pouze 0,5 %, ale v dovozu do JAR již 1,7 %. Největšími partnery z EU jsou Velká Británie a SRN.

Vzájemné obchodní a ekonomické vztahy mezi EU a JAR jsou upraveny především Dohodou o obchodu, rozvoji a spolupráci (Trade, Development and Cooperation Agreement - TDCA), podepsanou v Pretorii 11. 10. 1999 a prováděnou předběžně od 1. 1. 2000. Po ukončení ratifikace všemi členskými státy EU vstoupila dohoda TDCA v platnost 1. 5. 2004. Na základě TDCA byla ustavena Rada pro spolupráci EU-JAR, jejíž první zasedání bylo v Pretorii 31. 3. 2000 a poslední dne 7. 11. 2005 v Bruselu. Rozhodnutím této Rady byl vytvořen Výbor pro spolupráci v obchodě, který se poprvé sešel 6. 12. 2000 v Bruselu a poslední zasedání se uskutečnilo dne 5. 11. 2005 v Bruselu. Většina členských zemí má pak s JAR Dvoustranné výbory (Binational committee) pro spolupráci, jejichž součástí jsou i Hospodářské podkomise (názvy se různí). Uzavření této dohody a její předběžné provádění mělo okamžitý kladný vliv na rozvoj obchodu, když vývoz z JAR se zvýšil v roce 2000 o 35 % a dovoz do JAR o 20 %.

V dubnu roku 2004 připravila EK s JAR text Protokolu o rozšíření EU, který byl dále upravován a EK jej schválila k podpisu v březnu 2005. Dokument byl podepsán koncem června 2005 při návštěvě předsedy EK Barrosa v Pretorii. Ratifikace v Parlamentu JAR se uskutečnila v listopadu 2005, poté byl dokument podepsán prezidentem Mbekim a po zveřejnění v jihoafrickém vládním věstníku (Governmental Gazette) vstoupil v platnost dne 16. 1. 2006. Dodatkový protokol má upravenou zpětnou platnost od 1. 5. 2004, tj. že dovozci z JAR mohou žádat na celní správě SARS vrácení rozdílu mezi vyšším předepsaným smluvním clem a nižší preferenční sazbou platnou mezi EU a JAR. Jihoafričtí vývozci pak budou moci dodatečně žádat u celní správy o vystavení osvědčení o původu EUR1 i pro vývozy do nových členských zemí, včetně ČR, což by se mělo zpětně odrazit u českých dovozních firem, které by také měly dostat rozdíl mezi předepsanou smluvní sazbou a preferenční sazbou.

TDCA je v obchodně politické oblasti založena na postupném snižování a odstraňování celních sazeb, které se váží na 90,5 % všech zboží položek obchodovaných mezi JAR a EU. Má asymetrický charakter umožňující rychlejší liberalizaci dovozu jihoafrického zboží do EU. EU se v rámci této dohody zavázala v průběhu 10 let odstranit postupně cla vázaná na 94,9 % položek jihoafrického vývozu do EU, přičemž většina cel bude odstraněna v prvních 4 letech, tj. do 1. 1. 2005. Naopak, JAR odstraní cla vázaná na 86,3 % dovážených položek z EU během 12 let, přičemž převážná část liberalizace se bude realizovat po uplynutí 6-ti letého přechodného období. Průměrná úroveň dovozních cel do JAR se tak do roku 2012 sníží z 10 % na 5 %, přičemž nejvíce snížena budou cla na průmyslové a zemědělské produkty.

Obě smluvní strany si v rámci této dohody vyhradily právo na vyjmutí specifických komodit z liberalizace. Na straně dovozu EU se jedná o 304 položek celního sazebníku, které představují 3,4 % celkového vývozu z JAR, a naopak JAR vyloučila 120 položek, které představují 10,9 % celkového dovozu do JAR. Na obou stranách patří do tohoto seznamu především zemědělské položky, jako např. hovězí maso, cukr, mléko, máslo, jedlá kukuřice, škroby, ale i specifické hutnické, chemické a textilní výrobky. EU dále specifikovala 44 položek (1,7 % celkového vývozu z JAR), podléhajících režimu částečné liberalizace. Patří sem především řezané květiny, jahody, zavařované ovoce, vybrané druhy ovocných džusů, víno. Z jihoafrické strany podléhá režimu částečné liberalizace 2011 položek (2,8 % celkového dovozu z EU), jako např. specifické druhy obuvi (postupné snižování cel na konečných 10 až 20 %), vybrané druhy dopravních prostředků (postupné snižování cel na konečných 6 až 11 %), specifické druhy oděvů

(postupné snižování cel na konečných 5 až 20 %) a pneumatiky (postupné snižování cel na konečných 10 až 15 %).

Součástí této dohody jsou také Dohody o vínu a lihovinách a Dohoda o rybářství. Dohody o vínu a lihovinách, které řeší jednak otázky odstraňování značení výrobků vyráběných v JAR názvy jako port, sherry, grappa a ouzo během příštích 5 let pro vývoz a 12 let pro trh JAR a jednak zvýšení bezcelní kvóty na dovoz jihoafrického vína ze 32 mil. litrů ročně na 42 mil. litrů, byly podepsány v Paarlui (JAR) dne 28.1.2002. Ve věci Dohody o rybářství nedošlo zatím ke shodě, protože EU tlačí na umožnění užívat jihoafrické vody pro své rybáře, což JAR striktně odmítá. JAR je také připravena bránit se proti rozšiřování zákazů značení výrobků ze strany EU (sýry, párky, šunka, salámy, zelenina) na základě tzv. „geografického označení“ při jednání výboru TRIPS (Trade Related Intellectual Property Rights).

V současné době je projednávána otázka prověrky dohody TDCA. Aktuální je také stále jednání o snižování celních bariér na dovoz automobilů a automobilových součástí, kde mělo dojít k dohodě na zasedání příslušné pracovní skupiny EK a JAR dne 5. 11. 2005, která musí být ještě potvrzena písemnou formou. Přes tuto skutečnost dosud k písemné dohodě nedošlo. Ze strany JAR jsou vedena proti EU 2 anti-dumpingová řízení (dovoz samopropisovacího papíru a dovoz sýra čedar z Irska). Obě však budou ukončena a opatření JAR budou odvolána.

Dále je ve vzájemných obchodních a ekonomických vztazích kladen důraz na zemědělskou problematiku, především odstranění subvencí na zemědělské produkty ve vyspělých zemích. JAR je jedním z mluvčích skupiny G 20+. Současně JAR dává vinu za neúspěch liberalizačních jednání WTO v rámci Doha Development Agenda (DDA) Evropské unii. Ani v rámci ministerských jednání WTO v Hongkongu v prosinci 2005 nedošlo v výrazném posunu a v současné době se intenzivně jedná o možnosti dohody.

JAR je také zařazena do Všeobecného systému preferencí EU (GSP), který by měl být postupně nahrazen preferenčním systémem v rámci TDCA.

Druhým významným dokumentem je Dohoda z Cotonou mezi EU a zeměmi ACP (Afrika, Karibská oblast a Pacifická oblast), jejíž je JAR pouze členem s výhradami. JAR je vyloučena z rozhodovacího procesu, netýkají se jí ustanovení o ekonomické a obchodní spolupráci. Je jí umožněna účast ve společných institucích Dohody a jihoafrické firmy se mohou účastnit dodávek financovaných na základě Evropského rozvojového fondu (European Development Fund - EDF - v současnosti jde již o 9. balík EDF). Poslední ministerské zasedání EU-ACP se uskutečnilo 24.-25.6.2005 v Lucemburku, kde se také realizoval podpis revidované Dohody z Cotonou. Revize se týká zajištění koherence s řadou nedávno přijatých politických závazků EU a zefektivnění implementace dohody s ohledem na finanční spolupráci členských států EU se zeměmi ACP, především v oblasti rozvojové spolupráce.

EU v současné době jedná se zeměmi ACP o uzavření Dohod o ekonomickém partnerství (Economic Partnership Agreement - EPA), které jsou v obchodně politické oblasti prakticky dohodou o volném obchodu. Toto je dle EU vyvoláno skutečností, že systém nerekipročních obchodních preferencí, na kterém je založena Dohoda z Cotonou nepřinesl očekávané socioekonomické výsledky v zemích ACP. Představitelé EU předpokládají vznik příslušné oblasti volného obchodu do 5 let. V červenci roku 2004 byly zahájeny rozhovory s částí členů SADC (tzv. SADC Group - bez některých zemí patřících do seskupení COMESA) o sjednání textu EPA. Na posledních jednáních EU-SADC vystoupila jihoafrická strana s návrhem více zapojit JAR do jednání s tím, že by se vzal za základ dohody EPA text dohody TDCA a zohlednily by se preferenční přístupy k méně rozvinutým zemím SADC Group. Současně jihoafrické země chtějí jednat v obchodně politické části hlavně o tarifních opatřeních a ne o službách, investicích a veřejných soutěžích.

Dalším významným partnerem JAR jsou USA, které byly ve vývozu JAR v roce 2005 na 3. místě s podílem 10,5 % celkového vývozu a v dovozu JAR byly na 3. místě s podílem 7,9 % celkového dovozu. Vzájemné vztahy jsou prozatím upraveny Rámcovou dohodou o obchodu a investicích. Od roku 2000 poskytují USA některým africkým zemím celní preference na dovoz zboží na americký trh v rámci tzv. „African Growth and Opportunity Act“ (AGOA), který bude v platnosti až do roku 2008. Od roku 2002 se jedná o uzavření Dohody o volném obchodě mezi USA a zeměmi SACU (mimo JAR jsou členy Namibie, Botswana, Lesotho a Svazijsko). Již proběhlo několik kol jednání SACU s USA, avšak stále zůstávají výrazně rozdílná stanoviska v některých otázkách, především přístupu ke službám, investicím, veřejným soutěžím a zemědělským dotacím. Případné rozšíření této dohody na země sdružené v SADC (Southern African Development Community - představující oblast volného obchodu) podle amerických zdrojů nepřichází v úvahu, protože 3 země - Zimbabwe, Angola a Demokratická republika Kongo - členové SADC, nejsou zařazeny v programu AGOA.

Mimo okolních států sdružených v regionální uskupení SACU a SADC, udržuje JAR velmi těsné obchodní a ekonomické styky s řadou dalších států, jako např. s Indií a ČLR, se kterými připravuje sjednání dohod o volném obchodu a se kterými se pravidelně konají zasedání Smíšených komisí o obchodní a ekonomické spolupráci, s Japonskem a Nigérií, se kterými uvažuje uzavřít dohodu o volném obchodě, Austrálií, zeměmi MERCOSUR, se kterými také připravuje uzavření dohody o volném obchodě, a s Tchaj-wanem, a to i přes to, že s ním zrušila diplomatické styky z důvodu jejich navázání s ČLR v polovině 90. let.

6.3. Komoditní struktura

Komoditní struktura - vývoz 2006 (podle skupin HS v %)

kód	skupina	%
71	přírodní či kultivované perly, drahokamy, polodrahokamy	23,7 %
72	železo a ocel	12,6 %
27	minerální paliva, oleje a produkty z nich	9,8 %
87	vozidla (mimo tramvajových a železničních vozů)	7,9 %
84	kotle, stroje a zařízení	7,1 %
56	rudu, struska a popel	4,8 %
76	hliník a produkty z něj	3,3 %
08	jedlé ovoce a ořechy	2,5 %
28	anorganické chemikálie	2,5 %

Komoditní struktura - dovoz 2006 (podle skupin HS v %)

kód	skupina	%
84	nukleární reaktory, kotle, stroje a zařízení	15,3 %
27	minerální paliva, minerální oleje a produkty z nich	14,9 %
85	elektrické stroje a zařízení	10,5 %
87	vozidla (mimo tramvajových a železničních vozů)	10,4 %
98	zboží speciální klasifikace (automobilové díly)	8,9 %
90	optické fotografické, kinematografické aj. přístroje	3,1 %
88	letadla a příslušenství k nim	2,6 %
39	plasty a výrobky z nich	2,6 %

6.4. Dovošní podmínky a dokumenty (po vstupu do EU), celní systém, kontrola vývozu

Převážnou většinu komodit je možno dovážet do JAR volně, pouze na velmi úzkou skupinu je nutno mít dovošní povolení. Dovážené zboží podléhá mimo cla i zaplacení DPH (VAT) ve výši 14 %, což je realizováno také celními orgány při vstupu zboží do země. Dovožce je zodpovědný za všechny celní poplatky i DPH. Při celním odbavení musí dovožce předložit obchodní fakturu, dopravní doklad (Bill of Lading - B/L s neobchodovatelnou kopií), balicí list a celní formulář (Customs Form DA 500) - je doporučováno předložit dokumenty 3x. Omezené množství zboží vyžaduje předložení dovozního povolení (Import Permit), fytoosanitárního nebo veterinárního osvědčení, případně další osvědčení. Při placení musí jihoafrický dovožce předložit své bance obchodní fakturu a dopravní doklad, doklad o lodění, případně doklad o dovozním celním řízení (Bill of Entry).

Celní sazebník JAR uvádí položky zboží, jejichž vývoz je zakázán nebo podléhá licenčnímu řízení. Jsou to zejména strategické materiály, suroviny a některé zemědělské produkty (Commodity Control Board). Celní sazebník rovněž uvádí seznam zboží, jejichž dovoz je do JAR zakázán nebo podléhá schválení, v některých případech jsou stanoveny dovozní kvóty (Consolidated List of Prohibited and Restricted Imports).

Členstvím ve WTO se JAR zavázala liberalizovat obchodně politický režim a postupně snižovat celní sazby, které se váží na dovoz průmyslových výrobků. Výška dovozních cel byla stanovena takto: 0–10 % na průmyslové prvovýrobky, 10–15 % na komponenty a 15–30 % pro průmyslové výrobky s vysokou mírou přidané hodnoty. Zvláštní režim má snižování celních sazeb u strategických odvětví JAR - automobilového a textilního průmyslu.

Na základě Dohody o zemědělství WTO liberalizovala JAR částečně dovoz zemědělských položek. V současnosti pouze malá část zemědělských produktů podléhá dovoznímu kontrolnímu režimu. Kontrolní režim při dovozu se v současnosti vykonává více méně ze statistických důvodů.

Přehled o dovozních a vývozních požadavcích vydává South African Revenue Service (SARS), Customs and Excise a je obsažen na jeho webových stránkách www.sars.gov.za.

6.5. Ochrana domácího trhu

Jihoafrický trh patřil vždy mezi nejotevřenější trhy zemí tzv. „emerging markets“, a přesto, jak již zmíněno výše, používal čas od času různá ochranná opatření, jako je prohibitivní clo (viz. automobilový a textilní průmysl), dovozní přírážky či dovozní kvóty a nyní i antidumpingové clo.

15. 7. 2003 byla slavnostně zahájena činnost International Trade Administration Commission (ITAC - Správní komise pro mezinárodní obchod - dříve Board of Tariffs and Trade), která má za cíl zjednodušení ochrany proti nekalé konkurenci (antidumping, zvláštní opatření na ochranu trhu), urychlení změn celních tarifů požadovaných jihoafrickými podnikateli a zefektivnění činnosti dřívějšího BTT. Má být také více zaměřena na činnosti v rámci celní unie SACU, která vytvoří Tariff Board (Celní rada), jejímiž členy bude ITAC i její partneři z dalších členských zemí SACU.

V roce 2005 byl dokončen proces vytváření příslušné legislativy - Nařízení o anti-dumpingu vstoupilo v platnost od 14. 11. 2003, Nařízení o ochranných opatřeních platí od 27. 8. 2004 a poslední vstoupilo v platnost Nařízení o vyrovnávacích clech dne 15. 4. 2005.

V současné době nejsou dovozní přírážky aplikovány, avšak Ministerstvo obchodu a průmyslu JAR spolu s ITACem zvažují zavedení opatření na ochranu domácího trhu proti dovozu levných textilních výrobků z ČLR (antidumpingová cla, dovozní přírážky). Dále je v různém stádiu zpracování více než 20 případů antidumpingu. S EU se jedná o 2 anti-dumpingová řízení. V případě samopropisovacího papíru je jihoafrická strana ve složité situaci při zrušení opatření z legislativních důvodů (o zrušení opatření musí požádat německá firma, proti které bylo opatření uvaleno, ale ta už nemá zájem vzhledem k přesměrování svých obchodů na jiné trhy, než JAR). Ohledně dovozu sýra čedar z Irska předal ITAC dopis EK ze dne 22. 4. 2005, ve kterém v podstatě informuje, že s ohledem na stanovisko DEK a provedená šetření řízení ukončí a předběžná opatření zruší.

6.6. Zóny volného obchodu

V obchodně politickém režimu má JAR uzavřeny tyto preferenční dohody:

a) mnohostranné

- celní unie SACU - Southern African Customs Union (Botswana, JAR, Lesotho, Namibie, Svazijsko) - obchod nepodléhá celnímu odbavení (i ve statistikách není veden jako součást zahraničního obchodu), pouze platbě DPH
- oblast volného obchodu SADC - Southern African Development Community (Členy SADC jsou Angola, Botswana, Demokratická republika Kongo (DRC), Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namibie, JAR, Seychelly, Svazijsko, Tanzanie, Zambie a Zimbabwe) - Dohoda o volném obchodu vstoupila

v platnost 1. 9. 2000, avšak pouze mezi 11 členskými zeměmi - bez Angoly, DRC a Seychell. Tato dohoda předpokládá postupné odstraňování dovozních cel, přičemž její naplňování je velmi pomalé

b) dvoustranné - dohoda o volném obchodu s EU, tzv. Trade, Development and Cooperation Agreement.

V současné době se připravují dohody o volném obchodu mezi SACU a ESVO (Evropské sdružení volného obchodu), USA, Indií, ČLR a seskupením MERCOSUR. Jihoafrická strana dále iniciovala sjednání dohody o volném obchodu s Japonskem a Nigérií.

7. Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR

7.1. Smluvní základna

V oblasti obchodně ekonomické spolupráce byly sjednány mezi JAR a ČR následující smluvní dokumenty:

- Dohoda o obchodu, rozvoji a spolupráci (Trade, Development and Cooperation Agreement - TDCA), podepsaná v Pretorii 11. 10. 1999 a vstoupila v platnost dne 1.5.2004 a její součástí jsou také Dohody o vínu a lihovinách, které byly podepsány v Paarlui (JAR) dne 28.1.2002. Dodatkový protokol k dohodě TDCA zohledňující vstup nových členských zemí do EU byl sjednán a vstoupil v platnost po dokončení legislativního procesu na jihoafrické straně dne 16.1.2006. Je příslib retroaktivity ke dni vstupu 1. 5. 2004 a tím i navrácení rozdílu cel českým dovozcům
- Dohoda z Cotonou mezi EU a zeměmi ACP (Afrika, Karibská oblast a Pacifická oblast) z 23. 6. 2000, jejíž je JAR na rozdíl od dalších zemí regionu jižní Afriky pouze členem s výhradami (hlavní dohodou mezi JAR a EU je TDCA)
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství a potravinářského průmyslu (mezirezortní dohoda podepsaná v březnu 1995 a platná od data podpisu)
- Smlouva o zamezení dvojího zdanění (podepsaná v roce 1995, vstoupila v platnost 3. 12. 1997)
- Smlouva o ochraně investic (podepsaná v roce 1998, vstoupila v platnost 17. 9. 1999), probíhá její harmonizace s legislativou EU
- Dohoda o vzájemné pomoci v celních otázkách (platnost od 15. 4. 2006)
- Mezivládní dohoda o ekonomické spolupráci (podepsaná 12. 12. 2006 - vstoupí v platnost po výměně nót o její ratifikaci v obou zemích)

7.2. Bilance vzájemné obchodní výměny za posledních 5 let – tabulka

Bilance vzájemné obchodní výměny za posledních 5 let (tis. USD)

	2005	2006	2007	2008	2009/1-9
Vývoz	157 790	203 055	315 601	313 344	174 307
Dovoz	134 964	178 861	236 425	277 550	137 805
Obrat	292 754	381 916	552 026	590 894	312 112
Bilance	22 825	24 194	79 176	35 794	36 502

Zdroj: statistiky MPO ČR/ČSÚ

Obchodní výměna zaznamenává v posledních letech trvalý a velmi výrazný nárůst. Od počátku 90. let minulého století se obrat vzájemného obchodu mezi ČR a JAR zvýšil prakticky z „nuly“ na více než 590 mil. USD v roce 2008. Obchodní bilance byla podle českých statistik až do roku 2004 pro ČR neustále pasivní, přičemž se dovážely hlavně suroviny a materiály (vlna, chromité písky, ocel a železo) a naopak se vyvážejí stroje a zařízení (počítače, elektrické stroje a zařízení). Podle českých statistik došlo v roce 2005 k nárůstu českého vývozu oproti 2004 o 119,46 %, a to i přes recesi, která zasáhla m.j. i JAR. Dovoz z JAR v roce 2005 stagnoval a vzrostl pouze o 1,58 %. Tím se stala obchodní bilance s JAR v roce 2005 aktivní s přebytkem 22,8 mil. USD. Od r. 2005 přetrvává aktivní bilance vzájemného obchodu. Zde však existuje zásadní rozpor mezi statistikami ČR a JAR, kdy podle jihoafrických statistik je pasivní bilance neustále v neprospěch JAR. Tento problém ve statistikách však existuje i vůči dalším jihoafrickým partnerům, a to i vůči EU. Mimo ne příliš dokonalé shromažďování statistických údajů v JAR hraje v našem případě značnou roli stále ještě velmi rozsáhlý vývoz českého zboží přes třetí země, který má kořeny v dobách apartheidu, kdy nebyl přímý vývoz možný (přesto se do JAR dovážely populární pistole CZ a lovecké zbraně, motocykly JAWA a další). Mimo jiné se nepřímě stále vyvážejí papír (Velká Británie), skleněné perličky - velmi žádané jihoafrickými partnery (Německo) a další komodity.

Rozdíly ve statistikách ČR a JAR v roce 2005 (v tis. USD)

	Statistické údaje ČR	Statistické údaje JAR
Vývoz do JAR	157 790	243 767

Dovoz z JAR	134 964	68 266
Obrat	292 754	312 033
Bilance	22 825	175 501

Mezi zeměmi střední a východní Evropy je ČR ve vývozu do JAR na 2. místě za Maďarskem a celkově 38. a v dovozu z JAR na 3. místě za Polskem a Ruskem a celkově 57.

7.3. Komoditní struktura českého vývozu/dovozu

Komoditní struktura českého vývozu v nomenklatuře SITC 2 (v mil. USD)

Kód	Název nomenklatury SITC	2008
75	Kancelářské stroje a zařízení k automat. zpracování dat	70,08
78	Silniční vozidla	59,03
76	Zařízení pro telekomunikace a pro záznam a reprodukci zvuku	29,47
77	Elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče, j.n.	22,85
74	Stroje a zařízení všeobecně užívané v průmyslu, j.n.	21,51
62	Výrobky z pryže, j.n.	17,59
69	Kovové výrobky, j.n.	16,72
71	Stroje a zařízení k výrobě energie	13,28
87	Odborné, vědecké a řídicí přístroje a zařízení, j.n.	10,42
64	Papír, lepenka a výrobky z nich	9,46

Zdroj: statistiky ČSÚ ČR

Komoditní struktura českého dovozu v nomenklatuře SITC 2 (v mil. USD)

Kód	Název nomenklatury SITC	2008
74	Stroje a zařízení všeobecně užívané v průmyslu, j.n.	69,86
73	Kovozpracující stroje	49,77
26	Textilní vlákna a jejich odpad	36,64
05	Zelenina a ovoce	26,17
68	Neželezné kovy	25,82
67	Železo a ocel	22,28
61	Kůže, kožené výrobky, j.n. a vydělané kožky	6,70
28	Rudy kovů a kovový odpad	6,43
78	Silniční vozidla	6,41
11	Nápoje	4,83

Zdroj: statistiky ČSÚ ČR

7.4. Perspektivní položky českého exportu (velikost trhu, podíl domácí výroby a dovozu)

V průběhu apartheidu a v době mezinárodní izolace JAR si země musela vytvořit vlastní průmyslovou základnu pro výrobu prakticky veškerého sortimentu zboží. V důsledku levné pracovní síly bylo vyráběno s nízkými náklady, zato často při neefektivních technologiích.

V současné době je ekonomika zcela otevřena zahraniční konkurenci, zahraniční obchod se podílí na HDP cca 44 %, z toho dovoz cca 22 %. Jak český dovoz, tak vývoz jsou značně diversifikovány, klasický obchod „zboží - platba“ již zřejmě nachází svůj limit. V této klasické výměně zboží tak existují možnosti u komponentů dopravních systémů (zařízení pro železniční dopravu), kde se připravuje restrukturalizace jihoafrických drah Spoornet, rekonstrukce tratí a obnova vozového parku, dále vybavení letišť a letadel (malých dopravních i ultralehkých). Dalšími perspektivními odvětvími jsou automobilový průmysl (dodávky jak osobních, tak nákladních automobilů, obousměrně - dodávky komponentů), strojírenství (obráběcí a tvářecí stroje) zemědělství (dodávky zemědělské techniky) a potravinářský průmysl (obousměrně), spotřební zboží (tradičně sklo a skleněné výrobky, bižuterie, nově hračky ap.). Nově pak velkou perspektivu v horizontu několika let má vývoz technologií a zařízení na výrobu elektrické energie (zejména mobilních generátorů), obnovitelných zdrojů energie, a dále zařízení a technologií do vodních projektů, potravinářského, důlního a sklářského průmyslu.

Aktuálně nyní vyvstává nedostatek stavebních inženýrů při realizaci projektu příměstské trati Gautrain, která se buduje mezi mezinárodním letišťem, Johannesburgem a Pretorií a je jedním z největších projektů v Africe. Momentálně chybí na 200 zkušených stavebních inženýrů. Řada zkušených jihoafrických odborníků odešla pracovat do zahraničí (Spojené arabské emiráty, Tchaj-wan, apod.). Problém souvisí především s místní legislativou, podle které se kvalifikovaní odborníci musí nejdříve hledat na místním trhu, pokud nejsou, tak v Africe, a teprve poté mimo kontinent.

7.5. Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu a v ostatních oblastech ekonomické spolupráce

Z českých firem se ve vývozu v posledním období v teritoriu nejvíce angažují firmy Foxconn CZ, Valeo Autoklimatizace, Siemens Elektromotory, Matsushita Communication, Robert Bosch CR, Barum Continental, Metalimex, Moravia Steel, Bohemia Crystalex. Největšími dovozci jsou Nejdecké česárny vlny, Čerozfrucht, Bosal CR, Efes Praha, Bohringer Ingelheim, JAP Trading.

Vzhledem ke značné vzdálenosti jihoafrického trhu od ČR a jeho relativní neznalosti, nejsou zatím české firmy dostatečně připraveny na vyšší formy spolupráce. Pokud je ZÚ známo, není v zemi finalizován jediný joint-venture, přestože některé pokusy měly slibný začátek. Mezi jihoafrickými podnikatelskými subjekty je spíše zájem o zakládání společných podniků a investice v ČR.

7.6. Vyhodnocení poptávek v teritoriu po českém zboží, výrobní kooperaci

Obchodně-ekonomický úsek ve své operativní činnosti vyřizuje denně několik dotazů jak českých, tak místních firem na doporučení vzájemných partnerů ke spolupráci, a to většinou telefonických. Oficiálních písemných dotazů bylo v roce 2008 celkem 253 - 7 formou dopisu, 232 formou e-mailu a 14 formou faxu.

Ve většině případů není známo, nakolik byla informace úspěšná, neboť se jedná o drobné položky a klienti z důvodu utajení obchodních aktivit a z obavy z konkurence jiných firem, ani nejsou ochotni výsledek akvizice sdělit.

7.7. Zahraniční rozvojová spolupráce

S ohledem na skutečnost, že JAR nepatří mezi prioritní teritoria ČR pro směřování rozvojové spolupráce, nebyl dosud realizován žádný bilaterální projekt rozvojové spolupráce a ani není navrhován na další roky.

ČR má dobré předpoklady pro to, aby mohla JAR nabídnout v rámci iniciativy JIPSA především možnost 6-12 měsíčních stáží ve vybraných sektorech a podnicích pro cca 20 až 30 jihoafrických vysokoškoláků, kteří potřebují získat zkušenosti. V této souvislosti je možno zvážit možnost zapojení ČR do projektů AsgiSA a zejména JIPSA, především v návaznosti na dopis úřadu vice-prezidentky JAR na vybrané ZÚ ČS EU.

V rámci multilaterální rozvojové spolupráce byl v roce 2003 v JAR realizován projekt „Podpora posuzování vlivů rozvojových koncepcí na životní prostředí v zemích SADC“ (gestor Ministerstvo životního prostředí ČR).

7.8. Vzájemná výměna v oblasti služeb

7.8.1 Bilance vzájemné výměny služeb

viz. bod 7.8.2

7.8.2 Struktura exportu a importu služeb, nejvíce vyvážené a dovážené služby

Struktura exportu a importu služeb v mil. CZK v roce 2006

položka	Příjmy	Výdaje	Saldo
Služby	57,4	22,3	35,0
Doprava	37,3	7,6	29,7
Cestovní ruch	14,0	0	14,0
Ostatní služby	6,1	14,7	-8,6

Zdroj: ČNB, Údaje jsou za 2.čtvrtletí r. 2006

7.8.3 České firmy působící v oblasti služeb, vyhodnocení zájmu českých poskytovatelů služeb o teritorium

České firmy, které poskytují služby působí zejména v oblasti nákladní automobilové dopravy, cestovního ruchu a telekomunikací.

7.8.4 Vyhodnocení poptávky po českých službách

K dnešnímu dni OEÚ nemá informace o poptávce českých služeb v JAR

7.8.5 Překážky a bariéry bránící českým poskytovatelům proniknout na trh

Jihoafrický trh je zcela otevřený pro zahraniční investory a oblast služeb není výjimkou. Umělé překážky a bariéry pro uplatnění českých poskytovatelů služeb neexistují.

7.8.6 Perspektivy českých firem v oblasti služeb

Vzhledem ke geografické vzdálenosti JAR a ČR mají šanci na uplatnění na místním trhu spíše specializované služby a to ve zcela omezeném rozsahu.

7.9. Podmínky pro zaměstnávání občanů z ČR

8. Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

8.1. Distribuční a prodejní kanály, využívání místních zástupců, další faktory ovlivňující prodej

Jihoafrický trh je značně vyspělý a přibližuje se svými rysy i zákonitostmi nejvyspělejšími zemím světa. Na trhu jsou přítomny všechny nejvýznamnější světové firmy a ty určují i mantinely pro exportní expanzi českých firem. Preciznost a solidnost ve vzájemné spolupráci jsou naprostou samozřejmostí. U zboží spotřebního charakteru dává většina firem přednost napojení bezprostředně na výrobce z důvodu uspořené nákladů na prostředníky. U strojírenského zboží je již více využíván distributor se svými sklady, který nakupuje na vlastní účet a prodává menším firmám.

Zahraniční obchodník, hledající obchodní aktivity v JAR, může přijmout některou z následujících strategií:

1. prodej přes svůj exportní úsek - k akvizici a prodeji zboží využije česká firma vlastního personálu k návštěvám JAR, buď v rámci účasti na veletrzích a výstavách, nebo obvyklých pracovních cest;
2. pověří zástupce v JAR k zajištění obchodu - Convention on Agency in the International Sale of Goods přijatá UNIDROIT v Ženevě v roce 1983 byla převzata v roce 1987 do jihoafrického práva. Tato konvence stanoví jednotná pravidla pro mezinárodní obchod prostřednictvím zástupců (agentů);
3. pověří distributora v JAR - v tomto případě neexistují žádná statutární pravidla, která by řídila pověření libovolného distributora k činnosti pro určitou firmu v JAR. Strany mohou volně vstoupit do partnerského vztahu na základě kontraktu, který určí jejich vzájemné vztahy, případnou exkluzivitu ujednání a základnu pro ukončení kontraktu;
4. prodá licenci výrobci v JAR, aby vyráběl jeho exportní zboží - zahraniční výrobce může libovolně vstoupit do kontaktu ohledně navázání výrobní spolupráce s jihoafrickým výrobcem, který má zájem vyrábět a dodávat licencované zboží. V oblasti ochrany duševního vlastnictví je JAR členem Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), Dohody TRIPS Světové obchodní organizace (WTO) a signatářem většiny světových ujednání o ochraně duševního vlastnictví. Ochranu před zneužitím poskytuje řada jihoafrických zákonů

8.2. Podmínky zaměstnávání cizinců a místních sil

Pokud cizinec chce zahájit podnikatelské aktivity a imigrovat do JAR, současná legislativa (Přistěhovalecký zákon č. 13 z roku 2002, jehož změnu připravuje v současné době Ministerstvo vnitra JAR, a Přistěhovalecké nařízení vydané Vládní vyhláškou č. R1480 z 25. 11. 2002 s dodatky) vyžaduje, aby splnil cizinec pro obdržení podnikatelského povolení nejméně 2 z těchto podmínek:

- investovat jako základní kapitál alespoň 200 tis. ZAR
- předložit informaci o předchozích podnikatelských aktivitách, jako důkaz svých schopností
- dokázat, že podnikání přispívá ke geografickému rozšiřování ekonomických aktivit
- dokázat, že zaměstná minimálně 5 občanů nebo rezidentů JAR
- dokázat, že podnikání je v jednom z následujících oborů:
 - ITC
 - oděvní a textilní průmysl
 - chemický průmysl a biotechnologie
 - zpracování zemědělských produktů
 - zpracování kovů a minerálů
 - automobilový průmysl nebo doprava
 - cestovní ruch

- výroba suvenýrů
- exportní potenciál podnikání
- převod technologií, které nejsou v JAR k dispozici
- životaschopnost projektu

Pokud cizinec chce zaměstnat další cizince, musí prostřednictvím velvyslanectví JAR v ČR požádat o pracovní povolení pro tyto žadatele. Zároveň musí být doloženo, že na tato místa byla provedena akvizice v JAR (kopie inzerátů nebo zpráva zaměstnavatelské agentury) a že v JAR nejsou vhodné kandidáti. Musí být přiloženy i důkazy o kvalifikaci žadatele. Žádost o pracovní povolení stojí R 1 110,- a tato částka je nevratná. Některé velké zahraniční firmy, např. Siemens, BMW, mají vlastní ujednání s Ministerstvem vnitra JAR, která zjednodušují tento proces.

Zaměstnávání místních sil se řídí jihoafrickými zákony, které jsou z důvodu silné pozice odborů velmi striktní vůči zaměstnavatelům např. ohledně podmínek ukončení pracovního poměru. Často se propuštění odvolávají k arbitráži a žádají odškodné a pod.

8.3. Podmínky pro zřízení kanceláře, reprezentace, společného podniku

JAR má hybridní právní systém, kombinaci práva psaného, kodifikovaného a práva zvykového. Tento systém umožňuje následující hlavní formy zajištění přítomnosti zahraničního subjektu v JAR.

1. Společnost (Company) - soukromá (private) nebo veřejná (public). Obě formy, ať soukromé nebo veřejné, mohou být založeny relativně levně. Není požadavek, aby část akcií musela být vlastněna rezidentem JAR a všechny akcie mohou být vlastněny zahraničním subjektem. Soukromé společnosti nemohou mít více než 50 akcionářů. Veřejné musí mít alespoň 7 akcionářů, není však limitován jejich počet. Není dán požadavek na minimální kapitál, pokud však veřejná společnost má být obchodovatelná na JSE (Johannesburg Stock Exchange), musí mít upsaný minimální kapitál ZAR 1 milion. Pravidla pro založení společnosti a její registraci v JAR, jakož i registrace zahraniční firmy pro její aktivity v JAR, jsou dány v „South African Companies Act“. Všechny jihoafrické firmy, jakož i zahraniční společnosti musí mít registrované kanceláře situované v JAR.
2. Uzavřená společnost (Close Corporation) - je velmi podobná „Company“. Registrace je prakticky bez nákladů a vyžaduje minimální formality. Nemůže mít více než 10 členů, všichni musí být skutečné osoby. Ani společnost (Company) ani Trust nemohou být členy „Close Corporation“. Není požadavek na minimální kapitál.
3. Spojenectví (Partnership) - jedná se o obchodní spojení mezi dvěma či více osobami, nebo společnostmi. Neexistuje formální požadavek, který by reguloval utvoření „Partnership“. Může mít alespoň dva, ale ne více než 20 partnerů. Joint-venture je uznán podle jihoafrického práva jako „Partnership“ pro určitý účel nebo transakci. „Partnership“ není zdaněn a tudíž každý partner je zdaňován individuálně. Ačkoliv nejsou dány formality pro vytvoření „Partnership“, je samozřejmě důležité, aby partneři vstoupili do svých práv a závazků na základě dohody, která by určila i jejich podíly v jejich partnerství.
4. Dceřiná společnost (Subsidiary). Dceřiná společnost je považována za jihoafrickou společnost. Právní zodpovědnost mateřské společnosti je omezena do výše vloženého akciového kapitálu.
5. Pobočka (Branch). Pobočka zahraniční společnosti je považována za „vnější“ společnost a jako taková se musí zaregistrovat u Registrar of Companies. Podléhá předpisům podle Companies Act. Musí být každoročně auditována.

Rovněž při uvažování o formě přítomnosti na trhu a při její realizaci doporučujeme využít právnícké pomoci místních specializovaných poradenských firem.

8.4. Požadavky na propagaci, marketing, reklamu (využití HSP)

Vzhledem k vyspělosti jihoafrického trhu jsou propagace, marketing a reklama jedním ze základních předpokladů úspěchu na trhu. V tomto oboru působí řada specializovaných firem a asociací, které jsou schopny poskytovat servis na vysoké profesionální úrovni.

V oblasti reklamy jsou obvyklé jak inzeráty v denících, tak i v odborných časopisech, které jsou vydávány jednotlivými profesními svazy (textil, obráběcí stroje, strojírenství a důlní průmysl atd.). Dále je možnost inzerce v rámci velkých obchodních komor (Johannesburská, Regionální Kapského Města), které inzeráty zařazují jednak na své webové stránky, tak i do svého časopisu - Business Opportunities nebo Trade Links.

8.5. Způsoby řešení obchodních sporů

Pokud se česká firma dostane do obchodního sporu s firmou v JAR, je užitečné využít poradenského asistence místní právní kanceláře, která je dobře seznámena s lokálními zvyklostmi a právem (seznam je uveden v příloze 2). V JAR jsou 2 druhy právních kanceláří - advokáti (Advocates), kteří mohou zastupovat klienta u každého soudu, a právní zástupci (Attorneys), kteří mohou vystupovat u všech nižších soudů JAR a mohou získat právo předstoupit u vrchních soudů. Advokáti jsou sdruženi v „BAR Associations“, právní zástupci v „Law Society of South Africa“, která koordinuje činnost nezávislých právních společností právních zástupců v každé provincii.

8.6. Režim zadávání veřejných zakázek

Účast na veřejných soutěžích je upravena zákonem „State Tender Board Act“, který vstoupil v platnost v roce 1968. Tendry jsou z velké části zveřejňovány prostřednictvím Státní rady pro veřejné soutěže (State Tender Board) ve věstníku State Tender Bulletin, jakož i v některých periodikách. Věstník je zveřejňován i na internetových stránkách Ministerstva financí pod adresou www.treasury.gov.za - složka „State Tender Board“. Na této stránce je mimo Bulletinu zveřejněna i příslušná dokumentace pro účast na tendru a seznam výherců jednotlivých tendrů. Všechny písemné dotazy je možno adresovat na State Tender Board, Chief Directorate, Private Bag X115, Pretoria 0001. V případě tendrů pro dodávky speciálu je nutno být předregistrován u nákupní organizace Ministerstva obrany ARMSCOR, která rozesílá informace o vypsaných tendrech sama. Stejně tak je to u velkých státních podniků, jako např. u energetické společnosti Eskom, u které musí být dodavatel také zaevidován.

V 90 % případů je však časově nemožné tímto způsobem získat kontrakt, protože jsou tendry publikovány s krátkou lhůtou na prezentaci nabídky, což nevytváří dostatečný prostor pro její přípravu. Daleko důležitější je být přítomen na trhu a vhodnými kontakty znát podmínky tendru dávno před jeho vyhlášením. Podstatným faktorem ovlivňujícím účast na výběrových řízeních je i korupce státní správy.

Snaha vlády o maximální podporu jihoafrického hospodářství se promítla i do oblasti veřejných soutěží prostřednictvím programu NIPP (National Industrial Participation Programme), na jehož základě se na každý mezinárodní tender týkající se dovozu technologií a výrobků v objemu nad 10 mil. USD musí vázat off-setový program, kterým výherce tendru zajistí export z JAR nebo příslušné investice export zajišťující minimálně ve výši 30 % kontraktu.

8.7. Problémy a rizika místního trhu

Tržní systém v JAR má již dlouhodobou historii, na rozdíl od novodobé historie tohoto systému v ČR. Obchodní etika je na vysoké úrovni a spíše zaznamenáváme stížnosti na obchodní klima v ČR (neznalost jazyka, nesolidnost, nedostatky v dodávkách náhradních dílů, neplacení atd.). Problémy českých exportérů může způsobit v budoucnosti (nepřímo) stále napjatější situace v makroekonomické sféře, kdy spekulativní kapitál může ohrozit měnovou stabilitu země. Za příčiny možných problémů v ekonomice je také možno označit vývoj inflace, korupci, úroveň firemního managementu, politické vlivy okolních států (situace v Zimbabwe) a také vliv pandemie AIDS na další rozvoj hospodářství.

8.8. Problematika ochrany duševního vlastnictví

Problematiku ochrany duševního vlastnictví v JAR upravuje celá řada zákonných norem: „Patents Act, 1978“ (zák. č. 57 z r. 1978), „Trade Marks Act, 1993“ (zák. č. 194 z r. 1993) a „Design Act, 1993“ (zák. č. 195 z r. 1993). Výše uvedené zákony upravují zejména registraci patentů, ochranných známek a designu v JAR a to jak pro občany JAR, tak i pro občany z jiných zemí.

Pro ochranu autorských práv byl přijat v roce 1978 „Copyright Act“ (zák. č. 98 z r.1978), který upravuje ochranu autorských práv jak pro jihoafrické autory, tak pro zahraniční autory, jejichž díla jsou publikována, resp. prezentována na území JAR.

Ochranu obchodních značek zboží prodávaného na území JAR upravuje „Merchandise Marks Act, 1941“ (zák. č. 17 z r. 1941). Práva umělců jsou chráněna zákonem „Performer`s Protection Act, 1967“ (zák. č. 11 z r. 1967).

JAR přistoupila k mezinárodní dohodě, která byla podepsána v průběhu konání Uruguayského kola GATT, tzv. „Dohody TRIPS“ - Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights“.

V oblasti patentového práva existuje mezinárodní dohoda známá jako „Patent Cooperation Treaty - PCT“, podepsaná ve Washingtonu 19.června 1970. Z důvodu mezinárodní izolace, JAR k této dohodě nepřistoupila. Ustanovení této dohody začala JAR uplatňovat až od roku 1996, kdy byl v nové ústavě zakotven článek 231(2), ve kterém JAR přistupuje k dohodě PCT (zák. č. 108 z r. 1996 Ústava).

Poslední změny legislativy upravující problematiku duševního vlastnictví jsou zahrnuty v: „Intellectual Property Laws Amendment Bill, 1997“. Úplné znění dokumentu je možno nalézt na internetové adrese: www.info.gov.za/gazette/bills/1997/b1d-97.pdf

8.9. Obvyklé platební podmínky, platební morálka

Platební styk se uskutečňuje ve volně směnitelných měnách (Ize používat jak USD, tak i EUR a GBP). Je možno doporučit, aby u exportu zboží spotřebního charakteru byl používán akreditiv, potvrzený renomovanou bankou (obvykle americkou), výjimečně (u dobře známého klienta) platbu proti dokumentům a pouze u již zaběhnutého a velmi dobře známého kontaktu použít krátkodobý úvěr. Způsob placení při exportu strojů a zařízení je spíše závislý na konkurenčním klimatu a je součástí boje o zákazníka, a proto velmi individuální. V každém případě je nutno při poskytování úvěru postupovat velmi obezřetně a požadovat potřebné záruky (akontace apod.).

Generelně je možno říci, že trh JAR je velmi solidní a zvláště renomované firmy si nedovolí nesolidní jednání. V současné době, kdy vzniká mnoho nových firem, hlavně v drobném a středním podnikání, je třeba být při výběru partnera a platební podmínky více ostražitý.

8.10. Významné veletrhy a výstavy v teritoriu

- **HEAVY WEIGHT EXPO** (23.-26. března 2010 - Pretoria, Tshwane Exhibition Center) těžké nákladní automobily, stroje a stavební a zemědělská technika
- **SAITEX** (říjen 2010 - Johannesburg) - každoroční mezinárodní výstava - především spotřební zboží
- **INTERBUILD AFRICA, PLUMBDRAIN AFRICA, WOODPROAFRICA, AIRCON-VENT AFRICA** (červenec 2010 - Johannesburg) - skupina výstav (jednou za dva roky) - stavební stroje, zařízení a materiály, potřeby pro instalatéry, odvodnění, sanitace, dřevozpracující stroje, zařízení a komponenty, ventilace a chlazení
- **ELECTRA MINING AFRICA** (4.-8. října 2010 - Johannesburg) - skupina výstav (jednou za dva roky) - zařízení a stroje pro důlní průmysl, výrobu a rozvod elektřiny, osvětlení, obráběcí a kovozpracující stroje

Seznam veletržních akcí v JAR lze získat na webových stránkách Exhibition Association of Souther Africa (EXSA) - www.exsa.co.za

9. Investiční klima

9.1. Podmínky vstupu zahraničního kapitálu (omezení, pobídky pro investory)

Rozvoj Jihoafrické republiky je do značné míry závislý na přílivu zahraničního kapitálu, zvláště v období po skončení apartheidu a vymanění se z mezinárodní izolace. V roce 1996, jako obdoba českého Czechinvestu, byla Ministerstvem obchodu a průmyslu založena společnost na podporu obchodu a investic Trade and Investment South Africa (TISA) - kontakt viz. příloha č. 2. Tak jako v ČR, není příliv kapitálu nijak omezen, naopak je různými výhodami podporován.

Mezi základní pobídky přílivu nového kapitálu do výroby a expanzi existujících závodů poskytuje jednak vláda daňové prázdny, obvykle 2 roky od realizace investice, jednak povoluje rychlejší odpisy nákladů na stavby a půdu (10 let) a nákladů na stroje a zařízení (3 roky). Dále existují podpůrné programy pro různá odvětví.

Nejvýznamnějším a neúspěšnějším rozvojovým programem JAR je program na podporu automobilového průmyslu (Motor Industry Development Program - MIDP), který funguje od roku 1995 a byl koncem roku 2002 prodloužen na další roky. Umožňuje započítání bezcelního dovozu automobilových součástek a komponentů vůči stejnému objemu vývozu montovaných automobilů nebo náhradních dílů. Toto schéma současně přilákalo řadu světových výrobců automobilů, kteří zde vyrábějí své výrobky v pravostranném provedení (Daimler - Chrysler, BMW, VW, Fiat, Toyota, Nissan, Iveco, Ford).

V JAR jsou i další programy na rozvoj různých odvětví, jako např. „Finance for Expansion of Manufacturing“, „Duty Credit Certificate Scheme“ (DCCS) pro exportéry textilu a oděvů, a na podporu cestovního ruchu tzv. „Tourism Development Finance“.

Na podporu středních, malých a mikro podniků (SMME) je základní program „Small/Medium Enterprise Development Programme“ (SMEDP) pro firmy investující maximálně 100 mil. ZAR. Dále je SMME poskytována pomoc prostřednictvím Ministerstva obchodu a průmyslu přes tzv. „Business Referral and Information Network“ (BRAIN) na internetu, poskytující zdroje, informace a referenční služby. Specifické podpory provádí tzv. „Competitiveness Fund“ (CF), podporující konkurenceschopnost jihoafrických firem, a „Venture Capital Scheme“, stimuluje výzkumný vývoj nebo zakládání nových podniků. Přístup SMME k finančním prostředkům usnadňuje Standard Credit Guarantee Scheme, poskytovaná státní společností na podporu financování KHULA Enterprise Finance Ltd. Dne 17.5.2005 ministr obchodu a průmyslu M. Mpahlwa slavnostně ohlásil založení „South African Microfinance Apex Fund“ (SAMAF), který má poskytovat finanční prostředky pro mikro podniky a byly do něj částečně integrovány mikro-úvěrové služby společnosti KHULA. Pro podporu obchodu a podnikání SMME pak byla založena agentura NTSIKA Enterprise Promotion Agency, která se v roce 2005 sloučila s NAMAC Trust (National Manufacturing Advisory Centre Coordinating Body) a vytvořil tzv. „Small Enterprise Development Agency“ (SEDA), která sloučí funkce obou organizací v oblasti podpory malého a středního podnikání v JAR a zjednoduší v tomto smyslu i administrativu.

Ministerstvo obchodu a průmyslu zavedlo v roce 1997 finanční proexportní program (Export Marketing and Investment Assistance - EMIA). Tento program se vztahuje na podnikatelské subjekty, jejichž roční obrat nepřesahuje 15 mil. ZAR, při základním jmění do 5 mil. ZAR a počtu zaměstnanců do 200 lidí. EMIA má asymetrický charakter umožňující větší podporu menším subjektům a naopak. Její strukturu tvoří následující programy:

1. Náhrada výdajů spojených s průzkumem zahraničního trhu. Jen pro exportéry registrované na Ministerstvu obchodu a průmyslu. Předkládá se itinerář služební cesty s popisem akcí 1 měsíc před cestou.
2. Náhrada výdajů spojených s účastí na zahraničním veletrhu. Podmínkou je, že všechny vystavované exponáty musí být jihoafrického původu, vyžaduje se také trvalá přítomnost zástupce vedení firmy během celého veletrhu. Příjemce pomoci musí předložit hodnotící zprávy po veletrhu a dále po 6 a 12 měsících.
3. Náhrada výdajů spojených se založením exportní rady za účelem rozvoje nových exportních trhů. Výška podpory je limitovaná 400 tis. ZAR v prvním a 200 tis. ZAR v druhém roce, přičemž činnost exportní rady musí být v třetím roce existence financovaná již z vlastních prostředků (úhrada mezd

zaměstnanců, nájem, provozní náklady - telefony, faxy, pronájem zařízení a techniky a školení členských firem). Předkládá se ministerstvu tříletý podnikatelský plán.

4. Náhrada výdajů spojených s pojištěním exportu. Na programu se účastní pojišťovací společnost Credit Guarantee Insurance Corp., která pojišťuje proti riziku neuhrazených plateb.

9.2. Přímé zahraniční investice v teritoriu (odvětvová a teritoriální struktura)

Podle poslední zveřejněné zprávy agentury pro podporu obchodu a investic TISA hodnota přilákaných zahraničních přímých investic ve finančním roce 2004–2005 dosáhla 5,4 mld randů (0,84 mld USD). Většina investic byla směřována do důlního a kovo zpracujícího průmyslu, automobilového průmyslu a do oblasti cestovního ruchu (hotely, ubytovny v rámci soukromých safari).

V čele nejvýznamnějších investorů v JAR jsou USA. V současné době je v JAR registrováno celkem 386 amerických společností, z toho 64 je z oboru telekomunikací a informačních technologií, 38 poskytuje různé specializované služby, 30 poskytuje finanční služby, po 26 firmách působí ve farmaceutickém, chemickém a gumárenském průmyslu, 21 ve strojírenství, 20 v potravinářském průmyslu, 18 v polygrafickém průmyslu, 17 v oblasti dopravy a 15 v automobilovém průmyslu. Největšími americkými firmami působícími na jihoafrickém trhu jsou Dow Chemicals, SBC Communications, Coca-Cola, Caltex, Salem, McDonalds, Levi Strauss, Nike, Microsoft, Compaq, Dell, IBM, Ford, Caterpillar, Goodyear, GE.

Po USA jsou dalšími významnými investorskými zeměmi Malajsie (Telekom Malaysia, Petronas), Velká Británie (BP, Lonrho Plc, Billiton), Švýcarsko (Credit Swiss First Boston, Nestlé, Ciba Ceigy, Movenpick Hotels and Resorts), Japonsko (Nissan Diesel, Toyota Motors Corp., Bridgestone, Mitsubishi), Francie (Lafarge, Total, Alcatel, Michelin, Rhone Poulenc), Itálie (Aeroporti di Roma, Fiat), Kanada (Placer Dome) a Dánsko (AP Moller), Německo (Daimler-Chrysler, BMW, VW).

Na podporu zahraničních přímých investic do JAR založil prezident Mbeki Mezinárodní investiční radu (International Investment Council), která se schází 1-2x do roka a hodnotí ekonomický rozvoj JAR s vytyčením kroků pro zlepšení investičního klimatu v JAR. Rady se účastní na jedné straně vrcholní představitelé jihoafrických poboček multinárodních firem a na druhé straně vládní činitelé JAR v čele s prezidentem Mbekim, ministrem obchodu a průmyslu Mpahlwou, ministrem financí Manuelem a dalšími ministry a vládními představiteli.

Operativní informace včetně poradenské činnosti při zahraničním investování poskytuje:

Businessmap SA (PTY) Ltd

P.O.Box 93 814

Yeoville 2143

Tel: 0027 11 487 3435/4

Fax: 0027 11 487 2133

E-mail: businessmap@icon.co.za

Web: www.businessmap.co.za

9.3. České investice v teritoriu

OEÚ není známo, že by některá česká firma provedla přímou investici do JAR, a JAR ani v českých statistikách investic do zahraniční nefiguruje.

V ČR byli do roku 2005 registrováni 2 velcí jihoafričtí investoři - jednak South African Breweries Ltd., které tehdy od Nomury odkoupily podíl skupiny Plzeňských pivovarů (Prazdroj, Radegast, Velkopopovický kozel), a jednak společnost Mondi Flexibles, která investovala prostřednictvím své rakouské dceřinné společnosti Frantschach do nákupu části papíren ve Štětí, která vyrábí balicí papír (nyní Mondi Flexibles Štětí).

9.4. Nejperspektivnější odvětví pro investice, privatizační a rozvojové projekty

Ministerstvo obchodu a průmyslu spolu s agenturou TISA vytýčilo 9 prioritních odvětví pro podporu vývozních aktivit a přílivu investic, a to:

- zpracování zemědělských produktů
- chemický a farmaceutický průmysl a další příbuzné obory
- tzv. „kulturní“ průmysl (výroba uměleckých předmětů a suvenýrů, filmová tvorba a pod.)
- kovozpracující průmysl
- důlní průmysl
- cestovní ruch
- doprava, dopravní prostředky (automobilový průmysl a výroba automobilových součástek a dílů, výroba lodí, letecký průmysl, vybavení pro železnice)
- textilní a oděvní průmysl
- informační a telekomunikační technologie

V roce 1995 vyhlásil Thabo Mbeki, tehdy ještě vice-prezident, program rozsáhlé privatizace státních podniků. Tento proces však byl velmi pomalý a často docházelo ke skluzům ve stanovených termínech pro privatizaci některých podniků. Pomalost procesu privatizace je terčem kritiky řady místních i zahraničních ekonomů, protože aktuální stav neumožňuje nastolení konkurenčního prostředí v řadě odvětví ekonomiky JAR. Na druhou stranu proces privatizace je kritizován levicovými silami v zemi, především politickými spojenci vládní strany ANC, odborovou centrálou Cosatu a Jihoafrickou komunistickou stranou.

Zahájená privatizace státních podílů v některých podnicích, především telekomunikační firmě Telkom, energetické firmě Eskom, největší domácí firmě leteckého a obranného průmyslu Denel, největší jihoafrické letecké společnosti South African Airways (SAA), dopravní firmě Transnet, železničním dopravci Spoornet, firmě Safcol (lesy v KwaZulu-Natal, Východním Kapsku a v provinciích Mpumalanga a Limpopo již byly privatizovány v rámci programu BEE) v současné době je pozastavena, nebo postupuje velmi pomalu. V dubnu 2004 totiž nastoupil do funkce ministra státních podniků bývalý ministr obchodu a průmyslu A. Erwin, který nepodporuje privatizaci státních podniků tolik jako bývalé vedení ministerstva, ale dává přednost tzv. PPP (Public Private Partnership).

Energetická firma Eskom prochází v současné době restrukturalizací v rámci změny energetické politiky vlády a má být odprodáno 10 % výrobních aktivit firmy do rukou místní BEE firmě a dalších 20 % má také být nabídnuto k odprodeji nejspíše zahraničnímu partnerovi. O podíl v Eskomu projeví zájem řada zahraničních firem, které již za tímto účelem založily v JAR své pobočky, a to International Power z Velké Británie, Cinergy Corp. a AES z USA, EDF z Francie, Tractebel z Belgie a multinárodní Shell. V sektoru průmyslu ministr Erwin prosazuje v současné době spíše uvolnění státního monopolu v oblasti výroby elektřiny a vstup soukromých investorů do tohoto oboru, když by mělo být během 5 let zajištěno 30 % elektřiny tzv. „nezávislymi výrobci energie“ (Independent Power Producers - IPP), což si vyžádá investice ve výši 23 mld randů.

Železniční dopravce Spoornet projde v příštích 5 letech důkladnou restrukturalizací, kdy bude zkrácena délka tratí do roku 2020 na 15.800 km, přičemž bude vládou rozhodnuto, které tratě budou zrušeny a které budou privatizovány.

V oblasti obranného průmyslu byl odprodán nadpoloviční balík akcií firmy Denel vyrábějící vybavení pro letecký průmysl, plynové turbomotory a trakční motory - Denel Airmotive francouzskému výrobcí motorů pro helikoptéry Turbomeca. Snaha o odprodej části Denelu britské skupině BAE Systems v rámci off-setového programu při nákupu cvičných proudových letadel Hawk firmy BAE dosud nepřinesla pozitivní výsledek.

9.5. Rizika investování v teritoriu

Přetrvávajícími nedostatky, které odrazují zahraniční firmy od investování do JAR je korupce, mikroekonomický management, problém HIV/AIDS a politické vlivy nestability sousedního Zimbabwe. Svůj vliv má také stále vysoká kriminalita v zemi.

Právní rámec pro české investice do JAR byl upraven sjednáním Smlouvy o vzájemné ochraně a podpoře investic mezi ČR a JAR, která vstoupila v platnost k 17. 9. 1999. Samotné právní prostředí v JAR je na velmi vysoké úrovni a, pokud se zájemce o investici včas seznámí s příslušnými právními předpisy, případně si vyžádá právní expertizu místní právní kanceláře, nehrozí z této strany rizika pro jeho projekt. Samozřejmě je nutností pro českého zájemce o takovou formu spolupráce v průběhu jednání o investičním projektu prověřit svého jihoafrického partnera, co se týče jeho kredibility a platební schopnosti, a to především u menších a nových firem.

10. Očekávaný vývoj v teritoriu

10.1. Významné události v následujícím roce a jejich dopady na ekonomickou sféru země

Nový kalendářní rok začíná v JAR v ekonomické oblasti vždy velmi rušně, a to díky významnému programu na „podzimmím“ zasedání Parlamentu, kdy počátkem února přednese svoji zprávu o stavu JAR prezident republiky a koncem února přednese návrh rozpočtu na další fiskální rok ministr financí. Nejinak tomu bude i v roce 2010, ovšem s tím rozdílem, že se JAR bude muset vyrovnat s dopady globální ekonomické krize.

Vzhledem ke stále výbušné situaci v Zimbabwe je nutno neustále považovat exodus obyvatel Zimbabwe do JAR za značně rizikový pro vývoj ekonomiky JAR.

V letech 2009/10 budou dále pokračovat jednání o programu NEPAD (New Partnership for African Development - členské země jsou Alžírsko, Botswana, Egypt, Etiopie, Gabun, JAR, Kamerun, Kongo, Mali, Mozambik, Mauritius, Nigérie, Rwanda, Senegal, Tunisko a Zambie, pozorovatelské země jsou Ghana, Svätý Tomáš a Príncipe, Tanzanie a Uganda.). Tento plán předpokládá, že je třeba ročně do afrických zemí umístit ze strany vyspělých zemí investice v hodnotě cca 65 mld USD, aby byl zajištěn udržitelný rozvoj. Na zasedání v Abuji v březnu 2002 byl stanoven mechanismus monitoringu, jak jednotliví vůdci států a vlády vyhovují limitům ekonomického a statutárního řízení tak, aby byly politické zásady afrických zemí založeny na co nejlepších současných zkušenostech a praktikách. Také byl na tomto zasedání podpořen návrh deklarace o „dobré politické vládě“, zavazující hlavy států udržovat pluralitní demokracii, respektovat lidská práva a svobodu tisku a soudnictví a vymýtit korupci. Sekretariát NEPADu byl otevřen v Johannesburgu. Sekretariát se dělí podle jednotlivých prioritních oblastí rozvojové spolupráce, jako např. zemědělství, zdravotní problematika včetně HIV/AIDS, životní prostředí a pod.

10.2. Trendy, vstup země do mezinárodních uskupení, přijetí nových zákonů, daní apod.

Značný význam pro podnikatelskou sféru má Přistěhovalecký zákon, který vstoupil v platnost počátkem dubna 2003 s dodatkem z roku 2004. Význam pro podnikatele má především umožnění imigrace odborníků v různých oborech, kteří v současné době v JAR nejsou v dostatečné míře k dispozici, což brzdí další rozvoj řady firem a také investiční aktivity. Podle posledních zpráv však ani schválený Imigrační zákon ani jeho dodatek v dostatečné míře tyto problémy podnikatelské sféry neřeší. Z tohoto důvodu je možno očekávat další úpravy.

Jako každoročně vyhlásil ministr financí T. Manuel v Parlamentu při předložení návrhu rozpočtu změny daňových sazeb na finanční rok 2007/08. Hlavním cílem změn je snížení daní jak fyzickým, tak i právnickým osobám.

V roce 2005 byl dokončen proces vytváření příslušné legislativy mimořádných obchodních opatření - Nařízení o anti-dumpingu vstoupilo v platnost od 14. 11. 2003, Nařízení o ochranných opatřeních platí od 27. 8. 2004 a poslední vstoupilo v platnost Nařízení o vyrovnávacích clech dne 15. 4. 2005.

Ministerstvo obchodu a průmyslu JAR začalo v roce 2004 přípravu nové zákonné úpravy podnikového práva, která má sloučit dosavadní zákony v jeden. Vzhledem ke komplexnosti problematiky se neočekává ukončení prací do konce roku 2007.

V současné době Ministerstvo obchodu a průmyslu připravuje nový Celní sazebník ve spolupráci s jihoafrickými podnikatelskými kruhy.

Ministerstvo obchodu a průmyslu mělo záměr do konce roku 2005 vydat 2 fáze „Kodexů dobrého postupu“ v politice BEE, které by měly doplnit ustanovení „Široce pojatého zákona o BEE, který v roce 2006 doznal změny v tom, že z BEE se rozšířil na BBB-EE“. V r. 2005 avizované vydání "Kodexů dobrého postupu" se uskutečnilo až na jaře roku 2007 s tím, že rozpracování resp. prováděcí vyhláška bude teprve zpracována.

JAR spolu s dalšími zeměmi celní unie SACU, po určitém přerušení a na základě intervence prezidenta Mbekiho u prezidenta Bushe, pokračuje v obchodně politických jednáních o nové Dohodě o volném obchodu (DOVO) s USA. V roce 2007 pokračovala jednání o revizi dohody TDCA s EU, která byla ukončena v říjnu 2007.

Při jednání v rámci WTO o Doha Development Agenda (DDA) vystupuje JAR jako jedna z vůdčích zemí tzv. seskupení G20+ (spolu s Indií a Brazílií), které požaduje na vyspělých zemích (hlavně USA, EU a Japonsko) mimo jiné odstranění vývozních dotací na zemědělské produkty. Současně JAR při liberalizačních jednáních v rámci DDA i při sjednávání dohod s USA (volný obchod se SACU) a EU (revize TDCA a potažmo EPA se SADC Group) odmítá jednat o uvolnění obchodu se službami, stejně jako o investicích a další netarifní problematice. V současné době probíhají konzultace ve věci sblížení stanovisek hlavních skupin WTO, aby mohlo být ukončeno liberalizační kolo Doha.

10.3. Nové možnosti pro český export či jinou ekonomickou spolupráci s ČR

1. Dodávky pro výstavbu a údržbu železnic. Jedná se především o možnost dodávek pro projekt rychlodráhy mezi Pretorií, Johannesburgem a letištěm Johannesburg - Gautrain a dodávky lokomotiv pro obnovu lokomotivního parku státní společnosti Spoornet. Informace o vypsání předkvalifikací do příslušných tendrů byla zaslána do ČR různým českým podnikům (SKP - bývalý ČKD D.S., Škoda Dopravní technika, Inekon, KPM Consult) a Svazu průmyslu a dopravy ČR, ale bez odezvy, případně byl rozsah dodávek posouzen s tím, že je nad možnosti českých výrobců. Mimo tyto dodávky je v současné době vypracován harmonogram modernizace tratí a vozového parku a výstavby nových tratí.
2. Dodávky zařízení pro energetiku. Stejně jako železniční doprava se jedná o odvětví jihoafrické ekonomiky, které počítá se značnou obnovou starých zdrojů a výstavbou nových, a to po uvolnění trhu výroby elektřiny jak státní společností Eskom, tak soukromými firmami, tzv. IPP („Independent Power Producers“ - viz. kapitola 4.7.).
3. Dodávky letecké techniky. Tendr na cvičné proudové letouny byl s největší pravděpodobností ztracen (kontrakt podepsala vláda JAR s BAE - Hawk), avšak jsou zde možnosti pro malá dopravní letadla - jsou již provozována L - 410 (second-hand), pokračují dodávky ultralehkých letadel firmy UrbanAir (82 ks již provozováno a dalších 21 ks objednáno) a dalších českých výrobců.
4. Dodávky speciální techniky. Krátké a lovecké zbraně jsou již dodávány vč. střeliva. Jsou prověřovány i možnosti dodávek jiných zařízení (VOP 25 N. Jičín). Na veletrhu AAD 2006, který se konal ve dnech 20.–24. 9. 06, byla provedena akvizice ochranných masek pro speciální protiteroristickou jednotku policie z Cape Townu (Gumárny Zubří).
5. Nákladní automobily a automobilové díly. Perspektivní se jeví dodávky nákladních automobilů Tatra z důvodu lehké využitelnosti pro méně dostupné terény, využití v důlním průmyslu, případně některé speciální úpravy, jako hasičské vozy a vozy se zařízením pro ochranu proti nebezpečným látkám, tzv. provedení HAZMAT (Hazardous Materials), které byly dodány již v minulosti. Třída lehkých a středních nákladních aut (Avia) je značně saturovaná japonskými (Nissan), evropskými (Iveco) ale i jinými výrobci (je zde joint venture čínského výrobního závodu FAW Africa). Značné perspektivy jsou ve vývozu automobilových dílů.
6. Výrobky všeobecného strojírenství. Obráběcí, tvářecí, tiskařské stroje, armatury - dosavadní spojení nezaručují výrazný nárůst obrátu, častokrát vážne spolupráce i ze strany české firmy.
7. Dodávky výrobků z oceli - poslední dobou roste počet poptávek po tomto sortimentu pro dovoz do JAR.
8. Dodávky ekologických zařízení - čističky a úpravny vody - je možno vidět jako perspektivní obor, je však nutná zvýšená akviziční činnost.
9. Informační a telekomunikační technologie (ICT) - moderní v JAR velmi rozvinutý obor s možnostmi spolupráce na obou stranách.
10. Spotřební zboží - v JAR je zájem o české sklo, bižuterní výrobky (skleněné perličky - Jablonex dodává doposud přes původní spojení v Německu, které má výhradní zastoupení pro trh, ale nestačí pokrýt požadavky, z tohoto důvodu se hledá další dodavatel v ČR) - v obou oborech je zájem i o užší výrobní spolupráci (kooperace, joint venture), případně hračky, papírenské zboží, textil, oděvy.

